

**İngiltere Kralı II. George'un (1727-1760) Osmanlı Padişah ve Sadrazamlarına Yazdığı
Mektupların Tercüme Açısından Değerlendirilmesi**

Ahmet BÜYÜKAKSOY*

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tercüme faaliyetlerine dair pek çok çalışma yapılmasına rağmen, genel olarak bu alanda yapılan çalışmalar çeviri yöntemlerinden ziyade müesseselere odaklanmıştır. Bu minvalde Osmanlı tercümanlarının yabancı bir hükümdarın mektuplarını çevirirken aslına ne derece sadık kaldıkları, eklemeler veya çıkarmalar yapıp yapmadıkları, ifadeleri yumuşatıp, yumuşatmadıkları sorusu cevaplanmayı hak eder. Ancak bu soruya kesin bir cevap verebilmek için Bâbiâli ile diğer bütün yabancı devletlerin yazışmalarının orijinallerini ve tercümelerini incelemek iktiza eder ki bu tür bir inceleme belli dönemlerle (meselâ belirli yüzyıllarla) sınırlandırılrsa bile uzun yıllara yayılan, Osmanlı arşivleriyle beraber pek çok başka ülkenin arşivinin incelenmesini zarurî kılan bir çalışma ile yapılabilir. Buna mukabil her ne kadar boşluğun tamamını olmasa da en azından bir kısmını Bâbiâli'nin belirli hükümdarlar ile yazışmalarını inceleyerek doldurmak mümkündür. Bu minvalde bu çalışma İngiltere tarihine “unutulmuş kral” olarak geçen, II. George'un, Osmanlı padişah ve sadrazamlarına yazdığı mektuplara odaklanmaktadır. Bu çalışmada II. George'un, Bâbiâli'ye yazdığı mektuplar tanıtılacak ve bunların İngilizceleri ile Türkçeleri arasındaki farklar masaya yatırılacaktır. Ayrıca farklılıklar ve muhtemel nedenleri hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın ekinde de incelenen mektupların transkripsiyonu ve Türkçe tercümeleri karşılıklı olarak gösterilecektir. Bu şekilde yukarıda belirtilen soruya kısmî de olsa bir cevap verilecektir.

Anahtar Sözcükler: II. George, Bâbiâli, Tercüme, Divân-ı Hümayûn Tercümanları, Nâme-i Hümayûn Defterleri.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk zamanlarından itibaren tercüme faaliyetlerinin var olduğu kesindir. Zira devletin komşu ülkelerle diplomatik ilişkiler kurma zorunluluğu böyle bir müessesenin varlığını zarurî kılmıştır.¹ Devletin büyümesine paralel olarak tercümanlık da

* Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi, ahmet.buyukaksoy@yeditepe.edu.tr. Bu çalışma hazırlanırken yardımlarına başvurduğum Doç. Dr. Uğur Demir ve Engin Çetin'e hassaten teşekkürü bir borç bilirim.

¹ Orhan Gazi döneminde dahi Bizans İmparatorluğu ile diplomatik ilişkilerin yürütülmesi için tercümanlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu da oturmuş bir tercümanlık müessesesi olsun olmasın, devletin tercümanlara XIII. yüzyıldan itibaren ihtiyaç duyduğuna delâlet eder. Bilgin Aydın, “Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasisindeki Yerleri”, *Osmanlı Araştırmaları XXIX*, ed. Halil İnalçık, İsmail E. Erünsal, Heath W. Lowry, Feridun Emecen, Klaus Kreiser, İstanbul 2007, s. 43.

kurumsallaşmış ve devlet içerisinde önemli bir müessese hâline gelmiştir.² Çeşitli görevleri olan Divan-ı Hümayûn tercümanlarının görevleri arasında Avrupalı hükümdarlar tarafından gönderilen mektupları Türkçeye tercüme etmek de vardı.³

Osmanlı İmparatorluğu'na mektup yazan ve mektupları Türkçeye çevrilen Avrupalı hükümdarlar arasında İngiltere⁴ Kralı II. George da vardır.⁵ 1727 ile 1760 yılları arasında krallık yapmış olan II. George, XVIII. yüzyılda İngiltere'de torunu III. George'dan (1760-1820) sonra en uzun süre hüküm sürmüş kraldır. Dolayısıyla II. George döneminde Bâbüali ile İngiltere arasında pek çok yazışma olmuştur. II. George'un mektupları Türkiye'ye vasıl olduğunda Divan-ı Hümayûn tercümanları tarafından Türkçeye çevrilmiş ve bu çeviriler Name-i Hümayun defterlerine kaydedilmiştir.⁶ Tespit edilebildiği kadarıyla II. George'un, Nâme-i Hümayûn Defterleri'ne kaydedilen 11 mektubu vardır. İngiliz arşivlerinde bu mektupların hepsinin olmasa da bir kısmının (5 tanesinin) İngilizce karşılıkları tespit edilebilmiştir. Bu mektupların iki tanesi padişah I. Mahmud'a yazılırken, (22 Eylül 1735, 30 Eylül 1746), üç tanesi de (22 Eylül 1735, 18 Ağustos 1736, 30 Eylül 1746) dönemin sadrazamlarına yazılmıştır.⁷ Bu da metinlerde tercüme sırasında ne gibi değişiklikler yapıldığını görmemize

² Her ne kadar tercümanlığın ne zaman kurumsallaştığı bilinmese de genel olarak pek çok müessese gibi tercümanlığın da Fatih Sultan Mehmed (1444-1446,1451-1481) döneminde kurumsallaştığı ileri sürülür. Cengiz Orhonlu, "Tercüman" *İA XII*, s. 176.

³ Cengiz Orhonlu a.g.mad. s. 178.

⁴ II. George'un krallığında İngiltere'nin resmî adı Büyük Britanya Krallığı idi. Buna mukabil Osmanlı mütercimleri Büyük Britanya'yı İngiltere olarak adlandırmaya devam etmişlerdir. İngiltere'nin resmî adını burada belirttikten sonra, ülkenin Osmanlı literatürüne giren adını kullanmakta bir sakınca görülmemektedir.

⁵ 1727 ile 1760 yılları arasında İngiltere kralı olan II. George'un hayatı ve devlet yönetimiyle ilgili çalışmalar için bk. Andrew C. Thompson, *George II*, New Haven and London 2011; Jeremy Black, *George II: Puppet of the Politicians?*, Exeter, 2007.

⁶ Aslında, padişahların yabancı devletlere ve imtiyazlı hükümetlere yazdığı name-i hümayûnların suretleri daha önceden Mühimme Defterleri'ne kaydedilirdi. 1699'dan sonra, hem gönderilen namerler hem de cevapları için Nâme-i Hümayûn Defterleri adı verilen yeni bir defter serisi teşekkül etmiştir. Harun Baştürk, *9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s. 116-237) (H. 1186-1218/M. 1772-1803)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis 2016, s. 10; *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi*, yay.haz. Yusuf İhsan Genç, Mustafa Küçük, Raşit Gündoğdu, Sinan Satar, İbrahim Karaca, Hacı Osman Yıldırım, Nazım Yılmaz, İstanbul 2010, s. 51-53. Nâme-yi Hümayûn Defterleri'ne dayanarak Bâbüali ile yabancı devletlerin mektuplaşmalarına dair çalışmalar mevcuttur. Bunlar için bk. *I. Mahmud-Nadir Şah Mektuplaşmaları, 3 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri, Transkripsiyon-Tıpkı Basım*, yay. haz. İbrahim Küreli, İskender Türe, Ali Kaya, Yılmaz Karaca, Ersin Kırca, Resul Köse, Vahdettin Atik İstanbul 2014; *Kırım Hanlarına Nâme-i Hümayûn (2 Numaralı Name Defteri)*, yay. haz. Murat Cebecioğlu, Sinan Satar, Dursun Küçükbaltaoğlu, Vahdettin Atik, Seher Dilber, Numan Yekeler, Resul Köse, Kemal Gurulkan, Raşit Gündoğdu, İstanbul 2013.

⁷ Nâme-yi Hümayûn Defterleri'nde Kral II. George'un tespit edebildiğimiz ilk mektubu İngilizce karşılığı olmayan mektuplardan biridir. Söz konusu mektup 15 Şubat 1728 tarihlidir ve kral, Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya tahta geçtiğini bildirmektedir. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivleri (=BOA), Nâme-yi Hümayûn Defterleri (=ADVNS.NMH) .d. 7/108. Kralın İngilizce karşılığını tespit edemediğimiz diğer mektubu da aynı tarihli ve aynı amaçla yazılmıştır ama bu sefer mektubun muhatabı padişaktır. BOA, ADVNS.NMH.d. 7/109. Kralın, İngilizcesi tespit edilemeyen başka bir mektubu da 6 Haziran 1732 tarihli olup da hem I. Mahmud'un cülûsunu tebrik etmek, hem de mevcut elçi Kinnoul kontunun göreve devam edeceğini bildirmek içindir. BOA, ADVNS.NMH.d. 7/300. Ne Milâdî ne de Hicrî bir tarih taşıyan sadece 1732 tarihinde yazıldığı ifade edilen mektup da muhtemelen kralın,

yol açmaktadır. Diğer mektupların İngilizce suretlerine İngiliz arşivlerinde rastlanamamış olması II. George'un bütün mektuplarının incelenmesini olanaksız kılar. Dolayısıyla söz konusu beş mektup ile iktifa edilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus mütercimlerin çevirdikleri metnin aslına ne derece sadık kaldıklarıdır. Zira modern araştırmalar zaman zaman iki tarafın da mütercimlerden ağzının yandığını belirtmektedir.⁸ Ancak hükümdarların mektuplarında mütercimlerin ne tür müdahaleler yaptıkları hâlâ merak konusudur. Bu çalışmada bu merak II. George'un zikrolunan mektupları özelinde giderilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmanın II. George'un mektuplarının muhtevasına göre Osmanlı-İngiliz ilişkilerini açıklamak gibi bir gayesi yoktur. Zira bu tür bir çalışma iki ülkenin arşivleriyle beraber, Fransız, Rus ve hatta Habsburg kaynaklarının mukayeseli bir şekilde çalışılmasıyla ortaya çıkabilir.⁹ Bu çalışma yalnızca mektupların tercümesine başka bir deyişle mazruftan ziyade zarfa odaklanmaktadır. Ancak bu konuya geçmeden önce bu mektuplar hakkında bazı önbilgiler vermek gereklidir.

II. George'un Mektupları

Nâme-i Hümayûn Defterleri incelendiğinde İngiliz hükümdarlarının genellikle, mevcut elçiyi geri çağırıp yerine yenisi yollamak¹⁰, tahta çıktıklarını belirtmek¹¹ tahta cülûs eden padişahı tebrik etmek gibi mutad hususlarda mektuplar yolladıklarını görüyoruz. Bununla

sadrazama hitaben yazdığı 6 Haziran tarihli mektubu olmalıdır. Bu mektupta da kral, padişaha yazdığı mektubun içeriğini tekrarlamış ancak ticarî konularda daha çok ayrıntıya girmiştir. BOA, ADVNS.NMH.d. 7/301. Bu mektubun da İngilizce karşılığı, İngiliz arşivlerinde tespit edilememiştir. Defterlerde olup, İngilizce karşılığı olmayan başka bir mektup da 1732 yılında "mâh-ı Haziran'ın birinci gününde" kaleme alınmıştır. Bu mektup Kinnoul kontunun, göreve devam edeceğini bildirir. BOA, ADVNS.NMH.d. 7/305. Kralın İngilizce karşılığı olmayan başka bir mektubu da 25 Mart 1755 tarihli. Kral, bu mektubunda I. Mahmud'un yerine tahta geçen III. Osman'ı tebrik etmektedir. BOA, ADVNS.NMH.d. 8/181.

⁸ İngilizler ifadelerinin mütercimlerce yumuşatılarak Bâbîâli'ye aktarıldığından şikâyetçiydiler. G.R. Berridge, "Dragomans and Oriental Secretaries in the British Embassy in Istanbul", *Ottoman Diplomacy, Conventional or Unconventional?*, ed. A. Nuri Yurdusev, New York 2004, s. 151. Diğer yandan da tercümanlar bazen Türk tarafının sırlarını yabancı devlet adamlarına satabiliyordu. Bilgin Aydın, a.g.m., s. 59. Tercüme konusundaki farkların yarattığı ihtilâflara bir örnek için bk. Roderic Davison, "Russian Skill and Turkish Imbecility": The Treaty of Kuchuk Kainardji Reconsidered", *Essays in Ottoman and Turkish History 1774-1923*, Texas 1990, s. 29-49.

⁹ II. George'un krallığı dönemindeki Türk-İngiliz ilişkilerinin en azından 1747-1760 arasındaki döneminin İngiltere'nin İstanbul elçisi James Porter'in özelinde incelenmesi için bk. Ahmet Büyükaksoy, *James Porter'in İstanbul Büyükelçiliği (1747-1760)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2017. İki ülke arasındaki ilişkilerin, yine elçiler özelinden, ancak daha muhtasar bir incelenmesi için A. C. Wood, "The English Embassy at Constantinople 1660-1762", *The English Historical Review* vol. 40. No. 160 (Oct, 1925) s. 552-560. Uğur Demir'in, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012, isimli çalışmasında 1754'ten, II. George'un ölümüne kadar İngiltere'nin Türkiye politikasını takip etmek mümkündür.

¹⁰ Meselâ bk. III. William'ın (1689-1702) Lord Paget'i görevden alıp, yerine Sir Robert Sutton'u atadığına dair II. Mustafa'ya yazdığı 27 Haziran 1700 tarihli mektup. BOA, ADVNS,NMH.d. 5/216.

¹¹ II. George'un babası olan, I. George'un (1714-1727) tahta geçtiğini ve Sir Robert Sutton'un elçilik görevinde devam edeceğini anlatan 1715 Aralık'ı tarihli mektubu buna iyi bir örnektir. BOA, ADVNS,NMH.d. 6/216.

beraber tüccarların şikâyetleri¹² ve tavassut¹³ gibi olağanüstü durumlarda da İngiliz kral ve kraliçeleri Bâbîâli'ye mektuplar yazmışlardı. Dolayısıyla İngiliz hükümdarlarının mektuplarını, olağan ve olağanüstü durumlarda yazılan mektuplar şeklinde iki kategoriye ayırabiliriz.

II. George'un I. Mahmud (1730-1754) ve Sadrazam Gürcü İsmail Paşa'ya yazdığı 22 Eylül 1735 tarihli mektupları olağan mektuplar kategorisine girer. Kralın, I. Mahmud'a ve Tiryaki Hacı Mehmed Paşa'ya yazdığı 30 Eylül 1746 tarihli mektupları da bu kategoriye sokmak mümkündür. Ancak kralın Sadrazam Silahdar Dimetokalı Mehmet Paşa'ya hitaben kaleme aldığı 18 Ağustos 1736 tarihli mektubu ise Türk-Rus Savaşı'nın patlak verdiği bir dönemde yazıldığı ve savaşla ilgili bir konuyu içerdiği için ikinci kategoriye aittir.

Tespit edilebildiği kadarıyla bu mektuplar hem Latince hem de İngilizce kaleme alınmaktaydı.¹⁴ Bu mektupların tercümelere ise Divân-ı Hümâyûn tercümanlarının göreviydi.¹⁵ Tercümanlar bu mektupları Latince'den veya İtalyancadan Türkçeye tercüme etmiş olmalı. Mektupların Türkçe suretleri Nâme-i Hümâyûn Defletleri'ne kaydedilirken, İngilizce suretleri ise İngiliz Millî Arşivi'ndeki SP 97 tasnifinde saklanmaktadır. Bu mektupları kimlerin Türkçeye tercüme ettikleri bilinmemektedir. İlk üç mektubu tercüme eden Aleksander Gika'yken son iki mektubu tercüme eden ise Yanaki Kalimaki'dir.¹⁶ Bâbîâli'nin tebaası olan ve istikballeri açık bu şahısların¹⁷ tercümelerinde orijinal metne ne merteye sadık kaldıkları, dolayısıyla işlerini acaba ne derece layıkıyla yapmışlardı?

İncelenen mektuplarda bir takım ortak özellikler tespit edilmiştir. Birinci kategorideki padişaha yazılan mektuplar, sadrazama yazılanlardan daha kısadır. Kral, meramlarını daha ayrıntılı bir şekilde sadrazamlara yazdığı mektuplarda anlatır. Mektuplarda fark edilen başka bir husus ise Türkçe metinlerdeki kelime sayısının İngilizce metinlere oranlarla daha fazla olmasıdır. Zira hem metinlerdeki vurguyu arttırmak hem de muhtevayı Osmanlı terminolojisine oturtmak için böyle bir yolun izlendiği görülmektedir. Yapılan başka bir tespit ise bazı ufak

¹² Meselâ, Kraliçe Anne (1702-1714) sadrazama hitaben kaleme aldığı bir mektupta Doğu Hindistan'da ticaret yapan İngiliz tüccarlarının Cidde Valisi Yusuf Bey'den şikâyet ettiğini belirtir. BOA, ADVNS.NMH.d. 6/22.

¹³ III. William'ın Büyük Türk Savaşları'nı (1683-1699) nihayete ermesinde mutavassıt olduğuna dair bir mektup için bk. BOA, ADVNS,NMH.d. 5/168.

¹⁴ Meselâ, Sir Everard Fawcener'in itimatnâmesi olan mektubun İngiliz arşivlerindeki sureti Latince'dir. The National Archives (=TNA), State Papers (=SP) 97/28, vr. 381b-383a.

¹⁵ Cengiz Orhonlu a.g.mad. s. 178. Elimizdeki metinlerin tamamını mezkûr tercümanların yerine alt birimlerde çalışan tercümanların da çevirmiş olması mümkündür ama her hâlükârda çevirilerin, Divân-ı Hümâyûn tercümanları tarafından kontrol edilmesi ve elinden geçmesi gerekmektedir.

¹⁶ Sezai Balcı, *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakınçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 157.

¹⁷ Bu tercümanların Eflâk veya Boğdan voyvodalarına tayin edilme ihtimalleri vardı ki, Yanaki ilerleyen zamanlarda Boğdan voyvodalığına tayin edilecekti.

(ama hayatî olabilecek) kısımlar hariç çevirilerin aslına sadık kalarak yapıldığıdır.¹⁸ Metnin elkap kısımlarında, İngiliz hükümdarının unvanları aynen korunurken, padişah ve sadrazam elkaplarında değişikliğe gidilmiştir.

Bu hususları belirttikten sonra mektupların mukayesesine geçilebilir. Kronolojik açıdan gitmek gerekirse ilk önce II. George'un I. Mahmud'a yazdığı 22 Eylül 1735 tarihli mektubun incelenmesinden başlanılacaktır.

II. George'un I. Mahmud'a Yazdığı 22 Eylül 1735 Tarihli Mektup

II. George'un padişaha yazdığı bu mektubun amacı 1730'dan beri İngiltere'nin İstanbul'daki elçisi olan Kinnoul kontunun¹⁹ görevden alınıp yerine Sir Everard Fawkener'in²⁰ getirildiğini bildirmektir. Kral bu mektubu yazarken konuyu fazla uzatmamıştır. Genel olarak mektup, elçilikteki tebdilin bildirilmesi, iki taraf arasındaki ticaretin önceki ahitnamelere riayet edilerek korunması ve geliştirilmesinden ibarettir. Kral, ayrıntıya sadrazama yazdığı mektupta girecektir.

İngiliz kralının padişaha yazdığı bu mektup incelendiğinde ilk önce elkap kısmında farklılıklar olduğu görülür. Evvelâ, mütercim, İngilizce metinde metnin girişinde olan kralın elkabını aşağıya koymuş ve girişe padişahın elkabıyla başlamıştır. II. George, mektubunda padişahı, Şark İmparatorluğu'nun²¹ baş lordu ve komutanı, yüce ve kudretli imparator olarak

¹⁸ Nâme-yi Hümâyûn Defterleri'ne bazen mektubun, bir bölümü, meselâ elkap kısmı çıkarılarak kaydedilir. Meselâ, Babür nizamümlükünden gelen bir mektupta metnin girişine "ba'de'l-kâb" yazılarak, elkap kısmının atıldığı gösterilmiştir. BOA, ADVNS,NMH.d. 8/239.

¹⁹ Kinnoul kontu için bk. Philip Carter. "Hay, George, eighth earl of Kinnoull (1689–1758), politician and diplomatist." Oxford Dictionary of National Biography. 2004. <http://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-12718>; Nigel Webb, Caroine Webb *The Earl and His Butler Constantinople: The Secret Diary of an English Servant among the Ottomans*, New York 2006

²⁰ Sir Everard Fawkner, için bk. Norma Perry, "Sir Everard Fawkener, Friend and Correspondent of Voltaire" *Studies on Voltaire and the Eighteenth Century*, vol. CXXXIII, 1975; Haydn Mason, "Fawkener, Sir Everard (1694–1758), merchant and diplomatist." Oxford Dictionary of National Biography. 13May.2018.<http://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-9228>. Bu ve başka diğer kaynaklardan derlenen bilgilerle yakın zamanda oluşturulan bir biyografi ve İstanbul'daki kariyeri için bk. Ahmet Büyükaksoy, "İngiltere'nin İstanbul Elçisi Sir Everard Fawkener'in Kaleme Aldığı 1731-1738 Yılları Arasındaki Hadiseleri Anlatan Bir Rapor", *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu 19-20-21 Nisan 2018 Bildiri Kitabı*, ed. Ahmet Taşağıl, Aykut Kar, Ahmet Büyükaksoy, Ayşen Müderrisoğlu, İstanbul 2018, s. 454-457.

²¹ İngiliz krallarının Osmanlı padişahlarını "Şark" veya "Doğu" imparatoru tanımlamaları kadim bir uygulamadır. Burada "Doğu" İmparatorluğu'ndan kastın Bizans İmparatorluğu mu olduğu yoksa Türkiye'nin coğrafi statüsüne mi vurgu yapıldığı bilinmemektedir. Bu unvanın kullanımının erken bir örneği için bk. Ahmet Büyükaksoy, *İngiltere'nin İstanbul Elçisi Sir Thomas Roe'nun Diplomatik Yazışmaları*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s. 2.

İngiltere'deki kısa cumhuriyet dönemindeki yazışmalarda bile aynı unvan kullanılmaya devam etmiştir. Henry Ellis, *Original Letters Illustrative of English History; Including Numerous Royal Letters: From Autographs in the British Museum and One or Two Other Collections*, vol. III, London 1827, s. 378.

selamlayıp ona sıhhat ve saadet dileklerinde bulunmuştur. Mektubun Türkçesine bakıldığında ise giriş “Şevketlü, kudretlü, mehâbetlü, şehriyâr-i a‘zam, şehinşâh-ı mu‘azzam Pâdişâh-ı Âl-i Osmân Sultân Mahmûd Hân hazretleri...” şeklindedir. Bu elkap yabancı bir hükümdarın mektubundan ziyade XVIII. yüzyılda yazılmış telhisleri andırır. Padişahın elkabından sonra II. George kendi unvanlarını sıralar. Burada tercüman Gika’nın metnin orijinaline riayet ettiği görülür. Öyle ki mütercim, İngiltere kralının yalnızca kâğıt üzerinde unvanı olan “Fransa/Françiya Kralı” ifadesini bile atlamamıştır.²² Burada “tanrının lütfu” ifadesi “bi-inâyetullâhi te‘âla” olarak yazılmıştır. Bu ifade daha sonraki metinlerde de bu şekilde çevrilmiştir. Daha sonraki ifadelerde bir takım değişiklikler olduğu görülür. Kralın padişaha saadet ve sağlık dilekleri İngilizce metinden daha vurgulu bir şekilde anlatılmış ve kralın, hem Bâbîâli’yi hem de İngiltere’yi vurguladığı “kraliyet seleflerimiz” ifadesi “bu dâ‘îlerinin eslâfi olan İngiltere kralları ve “Devlet-i Aliyye-i ebed kıyâmları beyninde” gibi Osmanlı literatürüne uygun bir şekilde oturtularak ifade edilmiştir. Metnin İngilizcesinden farklı olarak Türkçesinde kral hem kendisini hem de elçisini “dâ‘î” yâni duacı olarak adlandırmıştır. Yine İngilizce metinden farklı olarak İngiltere’nin Bâbîâli ile dostluğu kesintisiz bir şekilde koruma ve güçlendirme isteği de İngilizce metinden farklı olarak anlamı pekiştirecek şekilde daha vurgulu bir tonda anlatılmıştır. İngilizce metinde, dürüst, güvenilir ve sevgili kuzen olarak adlandırılan sabık elçi Kinnoul Kontu George Hay, Türkçe metinde “rağbetlü”, “meveddetlü” ve “senâkâr” gibi sıfatlarla anılmıştır. İngilizce metinde kontun yerine tayin olunan Fawkener’in, gayreti ve müdebbir şahsiyeti ile İstanbul’daki elçilik görevine layık olduğu ve onun iki ülkenin tüccarlarına karşılıklı fayda sağlayacak şekilde ticareti teşvik edeceği belirtilir. Türkçe metinde ise hem tüccarlara hem iki tarafın reayasına faydalı olacak hem de Bâbîâli’de İngiltere’nin işlerini göreceк kişinin Kavalier (قوالير) Evrado Fakner’in (اورادوفقتر) olduğu yine vurgulu ifadelerle anlatılmaktadır. Metnin İngilizcesinde, II. George, elçinin, Bâbîâli tarafından hüsn-ü muamele göreceğine, kendisinin Bâbîâli’ye bildirdiği her konuya itimat edileceğine ve Türkiye’deki İngiliz tüccar ve tebaasının herhangi bir zorluk yaşadığı zaman padişah veya Bâbîâli’nin başka bir nazırına başvurabileceğine emindir. Evvelâ, Türkçe metinde elçinin padişaha başvurması gibi bir ifade yoktur. Metnin Türkçesinde Fawkener’in İstanbul’da bulunduğu süre zarfında iki taraf arasındaki sağlam ve sabit olan kadim dostluk ve sevginin arttırılması ve korunması ve İngiliz tüccar ve reayasının zarar görmemesi hususunda elçinin

²² Tercümanların bu ifadeyi atlamamaları, Bâbîâli’nin İngiliz hükümdarlarının Fransa üzerindeki iddialarını tanıdıkları anlamına gelmiyordu. Zira 1728 sonlarında III. Ahmed’in, II. George’a yazdığı mektupta, padişah, muhatabını, “Hâlâ, İngiltere ve İskoçya ve İrlanda” ve oralara tabi “vilâyetlerin kralı” olarak adlandırmıştı. BOA, ADVNS,NMH.d. 7/110.

söylediklerine tamamen itimat edilmesinin rica edildiği belirtilir. Metnin son kısımlarındaki kralın, İngiliz tüccarlarının kapitülasyonlarla elde ettikleri imtiyazların korunması ve geliştirilmesi ile ilgili bölümde de tercüman göze çarpan değişiklikler yapmıştır. İngilizce metindeki “topraklarımız içindeki” ifadesi Türkçede “Memâlik-i Mahrûse-yi Devlet-i ‘Aliyyeleri” şeklinde devletin resmî adıyla yazılmıştır. İngilizce metinde belirtilen İngiliz tüccarlarının kapitülasyonlar ile ettikleri hürriyet, özgürlük ve imtiyazlar, Türkçe metinde duacı İngiliz tebaasının ahidname-yi hümâyûn şartlarına göre alıştığı emniyet olarak çevrilmiştir. Kralın onların himâye edilmesini ve ticaretin sürdürülmesi ve geliştirilmesi için eklemeler yapılması ricası da Türkçe metinde ifadeleri vurgulayacak betimlemeler yapılarak anlatılmıştır. Metnin nerede ne zaman yazıldığını gösteren son kısımda ise iki çeviri arasında bir fark yoktur.²³

Metnin değerlendirmesi yapıldığında tercümanın metnin özüne sadık kalmakla beraber bir eklemeler yaptığını da görüyoruz. En başta padişahın elkabı Türk standartlarına oturtulmuştur. Metin içinde anlamı ve vurguyu güçlendirmek pekiştirici kelimeler eklendiğini görmekteyiz.²⁴ İngiliz elçisinin herhangi bir hususta doğrudan padişaha başvurması ifadesi Türkçe tercümede çıkarılmıştır. İngiliz kralının rica etmediği bir yer, metne rica olarak eklenmiştir. Çeviride kral, elçi ve İngiliz tüccarları padişahın duacıları olmuşlardır. Bu durum mütercimın padişahın üstünlüğünü vurgulama isteği olabilir. Ayrıca Türkçe metne baktığımızda kralın, padişahın bir şey istemekte olduğu İngilizce metinden daha da çok vurgulanır.

II. George’un Sadrazam Gürcü İsmail Paşa’ya²⁵ Yazdığı 22 Eylül 1735 Tarihli Mektup

II. George, hem Kinnoul kontunu çağırıp, yerine Sir Everard Fawkener’i tayin ettiğini bildirmek, hem de I. Mahmud’a olan mektubunda bahsetmediği bazı hususları aktarmak için Sadrazam Gürcü İsmail Paşa’ya da bir mektup kaleme almıştı. Gika’nın müdahalesi metnin hemen başında başlar. İngilizce metin II. George’un, kendi unvanlarını saymasıyla başlarken, mütercim metni sadrazamın elkabıyla başlatır. Tercüman Gika, yine İngiltere kralının unvanlarını neredeyse eksiksiz bir²⁶ şekilde çevirir. Ancak sadrazam elkabında işler değişir. Kralın, yüce, şanlı ve muhteşem lort olarak adlandırdığı Gürcü İsmail Paşa, Gika tarafından

²³ Metnin İngilizce ve Türkçe karşılıkları için bk. TNA, SP, 97/27, II. George’un I. Mahmud’a 22 Eylül 1735 tarihli mektubu; BOA, ADVNS.NMH.d. 7/258.

²⁴ Metnin İngilizceden modern Türkçeye çevirisi 310 kelime, Osmanlı Türkçesinden transkripsiyonu 422 kelimedir.

²⁵ 1735-1736 tarihleri arasında sadrazamlık yapmıştır.

²⁶ Mütercim, Kutsal Roma İmparatorluğu’nun baş haznedarı unvanını Nemçe Çasarlığı’nın hazinedarı olarak çevirmiştir.

“Devletlü, sa‘âdetlü, sadr-ı â‘zam hazretleri” olarak kaydedilmiştir. Kralın İngilizce metindeki, saygı ve dostluk duaları Türkçe metinde tam saygı, hürmet ve sevgi iblağına çevrilmiştir. Bir önceki mektupta olduğu gibi dürüst, güvenilir ve çok sevgili kuzen olan Kinnoul Kontu George [Hay], Türkçe metinde “rağbetlü” ve” meveddetlü akraba” olmuştur. İngilizce metindeki Yüce Kapı ifadesi Türkçe metinde Devlet-i ‘Aliyye yapılmıştır. II. George’un kabiliyetli, güvenilir ve çok sevgili olmakla beraber, mektubu taşıyan kişi olarak adlandırdığı Sir Everard Fawkener, Türkçe metinde “mu‘temed” ma‘kûl, memdûhü’l-etvâr, müsta‘id, reşit, rağbetlü ve meveddetlü gibi sıfatlarla anılmıştır. Fawkener’in şövalyelik unvanlı olan “Sir” ifadesi Türkçeye “kavalyer” (قوالير) olarak çevrilmiştir. Türkçe metinde mükerrer şekilde Fawkener “dâ‘î” olarak adlandırılmıştır. İngilizce metinde vurgulanan Fawkener’in padişaha ve sadrazama kolaylıkla ulaşılabilmesi hususundaki rica Türkçe tercümede “umûr ve husûsumuzu i‘lâm ve ifâde iktizâ iden mesâlihimizi vakt ü zamânında hakpâ-yı devletlerine arz u i‘lâm için huzûr-ı sa‘âdet-ittisâf-ı âsafânelerine mülâkâta şâyeste izn ü ruhsat buyurula” şeklinde izah edilmiştir. Kralın, sadrazam için söylediği, devletin başbakanı ve padişahın bütün önemli işlerinin ana yöneticisi ve direktörü ifadesi tercüman tarafından “cenâb-ı sa‘âdet-ittisâfları mesned-nişîn-i sadâret ve müdebbir-i umûr-ı devlet olmalarıyla makâm-ı vâlâ-şânları” şeklinde tercüme edilmiştir. Türkiye’deki İngiliz tüccarlarına adalet ve güvenlik sağlanacağı konusunda İngilizce metinde kral, sadrazama güvenirken, Türkçe metinde bu hususta rica etmektedir. İstanbul’da İngiliz elçisi ve tüccarları olduğu için herhangi bir davada Halep ve İzmir’deki²⁷ İngiliz tüccarlarının hesap vermeye çağırılmaması konusunda kralın talebi meselesinde ise Türkçe ve İngilizce metin arasında hayatî bir fark olduğu söylenemez. Buna mukabil bir sonraki satırın çevirisinde ton olarak büyük bir fark vardır. II. George’un “Hepsinin ötesinde herhangi bir zamanda yapılan kapitülasyonların her noktasının katı ve zamanında gözetilmesi” istiyordu. Türkçe metinde ise kral, padişah tarafından verilen “ahidnâme-yi hümâyûn”nun şartlarına her şekilde riayet edilmesini ve muteber tutulmasına padişah tarafından müsaade edilmesi rica ve “nîyâz” ediyordu. Bir sonraki cümlede de dramatik değişiklikler vardır. İngilizce metinde, II. George, padişahın da kapitülasyonların ihlâl edilmeden korunmasına yemin ettiği için kendisinin de İngiliz tebaasının kapitülasyonlara mugayir bir hareket yapmasına izin vermeyeceğini belirtmektedir. Türkçe metinde ise padişahın yemin etmesine hiçbir şekilde yer verilmeyip, kralın tebaasının “hilâf-ı vaz‘ harekete cevâz” vermeyip, kadim hukuka riayet edeceği ve

²⁷ Kralın, Halep ve İzmir’deki tüccarların İstanbul’daki davalara çağırılmamalarıyla ilgili talebi anlaşıldığı kadarıyla o ana müteallik bir sorun değildir. Zira kralın, önceki ve sonraki mektuplarında da aynı ifadeler bulunmaktadır. Meselâ bk. BOA, ADVNS.NMH.d. 7/301. Kralın, Tiryaki Hacı Mehmed Paşa’ya yazdığı mektupta da aynı ifadeler görülecektir.

dostluğun devam etmesi ve arttırılması yönünde adımlar atacağı yazmaktadır. Kendi rızalarına göre İngiliz gemilerine binen veya mallarını yükleyen Türkler için İngiltere kralının hesap vermeyeceği konusu Türkçe metinde biraz daha yumuşatılarak anlatılmıştır. İngilizce metindeki Türk ifadesi, Türkçe metinde ehl-i İslâm olarak çevrilmiştir. Aynı zamanda denizde olabilecek hadiseler konusunda zikredilen Allah'ın takdiri ifadesi İngilizce metinde bulunmaz. Elçinin, sadrazama emanet edilmesi de Türkçe metinde daha vurgulu bir şekilde anlatılmıştır. İngilizce metinde, kralın, sadrazam için ettiği dua, Türkçe metinde yoktur.

Mektubun genel bir değerlendirmesini yapmak gerekirse, bu mektup da bir önceki mektup gibi tercüme edilirken İngiliz metin inşasından Osmanlı bürokrasisi diline sokulmuştur. Bazı ifadeler görüldüğü üzere yumuşatılmış bilhassa padişahın adının geçtiği yerler çevirmenler tarafından elden geçirilmiştir. Metindeki kelime sayısı Türkçe metinde İngilizcesine nazaran artmıştır.²⁸

II. George'un Sadrazam Silahdar Dimetokalı Mehmed Paşa'ya²⁹ Yazdığı 18 Ağustos 1736 Tarihli Mektup

Yukarıda da belirtildiği üzere II. George'un Dimetokalı Mehmed Paşa'ya yazdığı mektup olağandışı bir mektuptur. İngiltere kralı bu mektubunu, Sadrazam Silahdar Dimetokalı Mehmed Paşa'nın Rusların, 1736'da Azak'ı kuşatmaları neticesinde başlayan 1736-1739 Osmanlı-Rus Savaşları'ndaki Türk tarafının haklılığını açıklayan ve İngiltere'nin tavassutunu isteyen, biri İstanbul'dan³⁰, biri de Davud Paşa'daki ordugâhtan yazılan³¹ iki mektuba cevap olarak kaleme almıştır. Diğer mektuplara göre çok daha kısa olan bu mektupta mütercimlerin yine müdahalelerde buldukları görülmektedir.

Metninde ilk göze çarpan farklılık bir önceki metinde olduğu gibi II. George'un kendi unvanlarını saydığı bölüm cümlelerin aşağıya alınıp, birinci bölüm kralın sadrazama hitabının yukarıya alınmasıdır. Kralın, İngilizce metinde sadrazama hitap ederken kullandığı “yüce”, “şanlı” ve “muhteşem lort” ifadesi, Türkçe metinde “Devletlü, sa'âdetlü, semâhetlü vezîr-i â'zam hazretleri” olmuştur. Mütercim, İngilizce metinde, “Tanrının lütfuyla” unvanlarını kazanan II. George'un, bu unvanları Türkçe metinde Allah'ın inayetiyle (bi-inâyetullâhi te'âlâ) kazandığını yazar. Gika, Türkçe metinde, II. George'un diğer metinlerde de geçen unvanlarının yanı sıra “ve sâîr yerlerin” de hükümdarı olduğu yazar ki İngilizce metinde böyle bir ifade

²⁸ BOA, ADVNS.NMH.d. 7/258; TNA, SP, 97/27, vr. 473a-474b.

²⁹ 1736-1737 tarihleri arasında sadrazamlık yapmıştır.

³⁰ TNA SP 97/28, vr. 53b-58b

³¹ TNA SP 97/28, vr. 116b-118b.

yoktur. İngilizce metinde sadrazamın, İstanbul ve Davud Paşa'dan yolladığını ifade ettiği mektuplar, Osmanlı terminolojisine uydurulmuştur. İstanbul, Osmanlı resmî belgelerinde pek çok kez geçtiği üzere “Âsitane-i Sa‘âdet”, Davud Paşa ise “ordu-yı hümâyûn” olmuştur. Mezkûr mektuplar, İngilizce metinde kral tarafından yalnızca “makul” karşılanırken, Türkçe metinde ise “kemâl-i memnûniyet” ile karşılanmıştır. Zira İngilizce metinde kral, bu mektupları, sadrazamın “imparatorluk efendisi” olan sultanın kendisine olan itimadının “bir nişanesi” olarak görürken, Türkçe metinde ise bu mektupları “şevvetlü, azametlü, kudretlü, Şehinşâh-ı Âl-i Osmân hazretlerinin” kendisine karşı “hüsn-i teveccühleri” olarak görmekteydi. Hem Türkçe hem de İngilizce metinde kralın, sultanın bu itimadına dostluk ile karşılık vermek istediği yazmaktadır. Mektubun Türkçe tercümesinde İngiliz kralı kendisine gelen mektubun içeriğinden “müte’ellim” olduğunu ifade ederken, İngilizcesinde ise kral, Bâbîâli “ve Rusya sarayı arasındaki ihtilâfların savaşa mahal verecek kadar ileriye gitmesini” görmekten son derece endişelenmiştir. Kralı “müte’ellim” kılan veya son derece endişelendiren, kendisinin “kemâl mertebede dostları”³² olan veya “tam ve mükemmel bir dostluk ve ittifak hâlinde”³³ olduğu iki güç arasındaki savaşın devamının Türkçe metne göre “iki devletin zararına bâdî”, İngilizce metne göre de iki güç arasında “pek çok felâket” getirecek olmasıdır. Bu yüzden II. George, hem Bâbîâli’deki, hem de St. Petersburg’daki elçisine iki devlet arasındaki dostluğun korunması ve barışın bozulmaması yönünde emir vermişti. Kral, bunu ifade ederken İngilizce metinde yalnızca barışın korunması yönünde “emir ve talimatlar” verdiğini ifade ederken, Türkçe metinde de hem “dostluğun hıfzı” hem de husumetin men olunması için hareket ettiğini belirtir. Bundan sonra kralın savaşla ilgili niyetini bildirdiği kısımda az da olsa bir takım değişiklikler yapılmıştır. Zira İngilizce mektupta tek cümlede anlatılmak istenen, Türkçe metinde iki cümleye bölünmüştür. Türkçe metinde kral, yukarıda belirttiği dostluğun ve barışın korunması hususunda, “Devlet-i Aliyye” ile “Moskov” devleti arasındaki eski ve iyi dostluğun yenilenmesinin “niyet ve azîmeti” ve bunun “kemâl mertebede arzu ve iştiyakında” olduğunu ifade eder. İngilizce metinde ise çok hayatî fark yoktur. Kralın, sadrazama hitap ederken “imparatorluk efendiniz” şeklinde padişahı nitelemesi, Türkçe tercümede “Devlet-i ‘Aliyye” ve “Rusya sarayı” ifadesi ise Osmanlı terminolojisine uydurularak, “Moskov Devleti” şeklinde değiştirilmiştir. Kral, İngilizce metinde iki taraf arasındaki kadim barış ve uyumun restore edilmesini istemektedir. Bu amaçla kral Türkçe metinde iki tarafın da gönlünü hoş edecek (tarafeynin tatyîb-i hâtırlarıyla) akla uygun sebeplerle, patlak veren “cenk ü cidâlin sulh ü salâha” dönüştürülmesi için gücü dâhilinde gayret göstereceğini belirtir. Bu ifade İngilizce

³² Türkçe metin.

³³ İngilizce metin.

metinde “hazır bir şekilde gücümüz dâhilinde olan her şeyi, makul şartlarda ve ilgili iki tarafı da tatmin edecek bir barışın imzalanması suretiyle bu savaşın bitirilmesine katkıda bulunmak için kullanacağız” şeklinde yazmaktadır. Görüldüğü üzere mektubun belki de en önemli kısmı olan bu yerde hayatî bir tercüme farkı yoktur. İngiltere kralın Bâbîâli’ye olan dostluğu ve sadrazama olan saygısını ifade etmek için “bu fırsattan istifade” ettiğini belirttiği kısımda bir takım farklılıklar vardır. Kralın “Osmanlı kapısı” (Ottoman Porte) olarak adlandırdığı kısım Türkçe metinde, “Devlet-i ‘Aliyye”, “size ve idarenize olan saygımız” ifadesi de “cenâb-ı sa’âdetinizde olan i’tibârımız” olarak çevrilmiştir. İngilizce metinde kral, Bâbîâli’ye ve sadrazama olan saygısını ve dostluğunu ifade etmek için bu fırsattan istifade ettiğini belirtirken, Türkçe metinde ise kral, Bâbîâli’ye ve sadrazama olan saygısından dolayı dostluğun yeniden gösterilmesi için “bu hususa ihtimâm” olduğunu ifade eder. İngilizce metinde olan, kralın “yüce, şanlı ve mükemmel lort; tek, büyük ve her şeye kâdir olan Tanrı sizi korusun” ifadesi Türkçe metinde “Bâkî Bârî te’âlâ hazretlerinin hıfz u emânında masûn ve mahfûz olalar” şeklinde çevrilmiştir. Görüldüğü üzere kralın, sadrazama olan hitabı, Türkçe tercümede çıkarılmıştır. İngilizce metinde, kral mektubunu, Herrenhausen’deki³⁴ sarayından yazdığını ifade ederken, Türkçe metinde mektubun Hannover’de yazıldığı ifade etmektedir.³⁵

Diğer metinlere göre nispeten kısa ama muhtevası itibariyle çok daha hayatî olan bu metinde gene mütercimim, sadrazam elkabıyla, kralın elkabının yerini değiştirdiğini, padişahla ilgili kısımların mübalağalı bir şekilde yazdığını, metnin dilinin genel olarak XVIII. yüzyıl Osmanlı terminolojisine uydurularak çevirdiğini ve her ne kadar ufak farklılıklar olsa da metnin özüne sadık kaldığı görülmektedir.

II. George’un I. Mahmud’a 30 Eylül 1746 Tarihli Mektubu

II. George’un, James Porter’in İstanbul elçisi olarak tayin edildiğini bildiren mektubu uzun yıllar sonra kralın, İstanbul’a yolladığı ilk mektuptur. Bu mektup hiç de hoş bir iklimde gelmemiştir.³⁶ Mektubun İngiliz arşivlerindeki suretinin aslında Porter’in yerine düşünülen

³⁴ Herrenhausen, kralın Hannover’deki sarayıdır.

³⁵ II. George’un İngilizce mektubu için bk. TNA SP 97/28 149a-150a. Mezkûr mektubun Türkçe tercümesi için bk. BOA, ADVNS.NMH.d. 7/270.

³⁶ Zira 1742 yılının sonunda İngiliz elçisi Sir Everard Fawkener’in, İstanbul’dan geçici bir süre ayrılacağını söyleyip, yıllar boyu gelmemesi sebebiyle İngiltere, Avusturya Veraset Savaşları’nın önemli bir bölümünde Bâbîâli’de büyükelçi seviyesinde temsil edilmedi. İngiliz korsanlarının, Fransız gemilerindeki Türklere zarar vermeleri nedeniyle, Osmanlı idarecilerinin kaşları kalkıyordu. Zira Türk devlet adamları, karşılarında muhatap bulamıyorlardı. İngiltere’nin elçi atamayı geciktirmesi ile Bâbîâli kendini İngiltere tarafından ihmal edilmiş hissetmekteydi. Bunun üzerine II. George, Fawkener’in yerine, Savoy Dukalığı’ndaki elçisi Vikont Charles Fay’i tayin etti. TNA, SP 97/32, Stanhope Aspinwall’un Newcastle Düküne 9 Kasım 1745 tarihli mektubu. Ancak daha sonradan İngiliz hükümeti karar değiştirdi ve onun yerine kralın, Viyana’daki ticarî mümessili James Porter’ı tayin etti.

Vikont Fay için yazıldığı hazırlandığı anlaşılmaktadır. Zira Fay'ın adını yazan yerlerin üstü çizilmiş ve yerine Porter yazılmıştır. Aynı zamanda mektubun tarihi de boş bırakılmıştır. Mektup her ne kadar müsvedde veya taslak olsa da içerik olarak Nâme-yi Hümâyûn Defterleri'ndeki Türkçesi ile karşılaştırılabilir.

Mektubun Türkçesine bakıldığında tercümanın değiştiği çok ufak bir ayrıntıyla anlaşılabilir. Zira Gika'nın, "Brunsvik" olarak yazdığı Brunswick şehrini yeni tercüman Kalimaki "Prunsvik" olarak yazmıştır. Aynı zamanda Gika'nın Nemçe Çasarlığı olarak adlandırdığı, Kutsal Roma İmparatorluğu'nu, Kalimaki yalnızca Roma İmparatorluğu olarak yazmıştır. Bunun dışında, tercüman, gene İngilizce metinde girişte olan II. George'un elkabını, aşağıya indirerek girişe padişahını koymuştur. İngilizce metinde II. George'un padişaha daha önceki mektuplarında yazdığı gibi, "Şark İmparatorluğu'nun baş lordu ve kumandanı, yüce ve kudretli imparator Sultan Mahmud" olarak hitap ettiği görülür. Türkçede ise, bu hitap, Osmanlı terminolojisine sokulmuş ve kral padişaha, "Şevketlü, kudretlü, 'azametlü pâdişâh-ı Âl-i Osmân Sultân Mahmûd Hân" olarak hitap etmiştir. Mütercim, yukarıda belirtilen hususlar dışında II. George'un elkabını sadıkane bir şekilde çevirmiştir. İngilizce metindeki kralın, padişaha sıhhat ve saadet dileyen ifadelerine Gika ilginç bir şekilde müdahale etmiştir. Mütercim, duacı olan II. George'un padişaha tam sağlık "ve şevket-i şâmileleri" duaları takdim ettiğini yazar. İngilizce metinde "en yüce ve kudretli hükümdar" olarak adlandırılan I. Mahmud, "Şevketlü, kudretlü, 'azamatlü, pâdişâh-ı mu'azzam hazretleri" olarak tezekkür edilmiştir. Gika'nın "Evardo" olarak çevirdiği Everard'ı, Kalimaki, "Ovarardo" (اوراردو) olarak tercüme etmiştir. İngilizce metinde, "güvenilir ve sevgili" olan Fawkener, Türkçe metinde "rağbelü" yazılmış, "şövalye" ise yine "Kavalyer" şeklinde çevrilmiştir. İngilizce metinde "Yüce Kapı" olarak adlandırılan makam, Türkçe metinde "'atabe-yi 'aliyye-yi hüsrevâneleri" şeklinde tercüme edilmiştir. Fawkener'in yerine eski zamanlardan beri iki devlet arasında var olan ticaret ve iyi ilişkilerin korunması ve arttırılması için yetenekli ve seçkin birinin tayin edilmesi hususunda hem Türkçe hem de İngilizce metinde çok büyük bir fark yoktur. Ancak elçinin ismi ve unvanına dikkat etmek iktiza eder. Zira İngilizce çok güvenilir ve sevgili "James Porter esquire" ifadesi "hâlâ silehdârımız rağbetlü, meveddetlü Cimis Porter (جميس پورتر) olarak çevrilmiştir. Burada ilginç olan İngiliz elçisinin adı ve soyadının yazılışı değil "esquire" sözcüğünün "silehdâr" olarak çevrilmesidir. "Esquire" sözcüğünün Latince "kalkan taşıyıcı" anlamına gelen "Scutarius" sözcüğünden geldiği³⁷ ve söz konusu görev sahiplerinin gerçekten de Osmanlı saray teşkilâtındaki silahtar ağalar ile benzer görevleri yaptığı düşünüldüğünde

³⁷ <https://www.lexico.com/en/definition/esquire>

çeviride ilk bakışta bir hata olmadığı düşünülür. Bununla beraber Sir James Porter'ın kariyerine bakıldığında elçinin böyle bir görev ifa etmediği görülmektedir.³⁸ Dolayısıyla kralın muhtemelen hayatında şahsen görüp görmediği bile şüpheli olan Porter'ı silahtar olarak tanımlaması mümkün değildir. Kral, burada “esquire” sözcüğünü, ilk anlamı olan şövalyelik, baronluk, kontluk, lortluk veya düklük unvanı olmayan kişilere resmî belgelerde verilen unvan olarak³⁹ telâkki etmiş olmalıdır. Bu çeviri hatasının belgenin Latincesinden veya İtalyancasından kaynaklanması da son derece muhtemeldir.⁴⁰ İngilizce mektupta II. George, padişahın James Porter'ı, “nazik ve cömert” bir şekilde kabul edeceğinden eminken, Türkçe metinde duacı elçisinin Türkiye’de “meks” ve ikameti için I. Mahmud’dan, izn ü icâzet-i ‘aliyye-yi pâdişâhâneleri[ni]” esirgememesini ummaktadır. İngilizce metinde kralın bu eminliği iki taraf arasındaki dostluğa dayanıyorken, Türkçe metinde kralın ümidinin ve umudunun kaynağı kendisinin padişaha açık bir şekilde duyduğu iyi teveccühtür. Kralın, James Porter'ın söyleyeceklerine itimat edilmesi, onun İngiliz tüccar ve tebaasının zarar gördüğü anında Bâbiâli’ye başvurması bölümünde, Türkçe ifadelerin daha vurgulu olması ve padişah ile ilgili kısımların tazim ile çevrilmesi dışında büyük bir fark yoktur. Yukarıda örneği görüldüğü üzere II. George, İngilizce metinde isteklerinin yapılacağından eminken, Türkçe metinde ricacı olmuştur. İngilizce metinde, kralın, Porter ile ilgili söyledikleri ile tüccarların haklarının tasdiki ve genişletilmesi ile ilgili talebi ayrı cümlelerde yazılmıştır. Türkçe metinde iki cümle birleştirilmiştir. Bu şekilde kralın, Porter ile söyledikleri (yerine getirileceğinden emin olduğu) hususlar ile tüccarlar hakkındaki talebi tek bir cümlede aktarılmıştır. İngilizce metinde II. George, “kraliyet majesteleri” olarak adlandırdığı padişaha “gerçek huzur, saadet ve sıhhat” dilerken “serîr-i saltanat-ı masîr-i pâdişâhânelerinde tûl-i ‘ömr ve şevket ve devlet birle daim ve ber-karâr olmaları[ni]” Türkçe metinde “dergâh-ı Hazret-i Hak’tan” temenni eder. Mektubun İngilizcesinde tarih kısmı boş bırakılmışken, Türkçe kısmında tarih vardır. Türkçede mütercim hem milâdî hem de hicrî tarihi vermiştir. ⁴¹

³⁸ Porter'ın yeğeninin kaleme aldığı biyografi ile beraber modern çalışmalardaki bilgilerden de yararlanılarak, Sir James Porter'ın yakın dönemde yazılmış bir biyografisi için bk. Ahmet Büyükaksoy, *James Porter'ın İstanbul Büyükelçiliği (1747-1762)*, s. XIV- XXI.

³⁹ <https://www.lexico.com/en/definition/esquire>

⁴⁰ Porter'ın elçi tayin edildiği haberi İstanbul’la ulaştığında, Fransız elçisi Castellane, onun sıradan bir tüccar olduğunu ve Bâbiâli’ye layık bir kimse olmadığını Bâbiâli’ye bildirmiş ve zaten İngiltere’ye kızgın olan dönemin Sadrazamı Tiryaki Hacı Mehmed Paşa da İngiliz mümessili Aspinwall’u bu hususta firçalamıştı. TNA SP 97/32 Stanhope Aspinwall’un, Newcastle düküne 26 Ocak tarihli mektubu. Dolayısıyla “silahtar” ifadesinin padişahı, Porter’ın (gerçekte olmayan) yüksek statüsü hususunda ikna etmek için tercüman ve İstanbul’daki İngilizler tarafından eklenmiş olacağı ileri sürülebilir olsa da ne hâlihazırda İstanbul’da itibarı yerlerde sürünen İngilizlerin, ne de bütün kariyerleri ve hayatları padişahın iki dudağının arasında olan tercümanların böyle bir risk almaları ihtimal dâhilindedir.

⁴¹ BOA, ADVNS.NMH.d. 8/191; TNA, SP 97/33, vrk 3b-5a.

Çevirmenin değişmesiyle birlikte üslup ve imla farklılıkları göze çarpmakla beraber, metnin Türkçe ve İngilizceleri arasında göze çarpan değişiklikler vardır. Burada da mütercim, metni Osmanlı terminolojisine oturtmuş, anlamların vurgusunu arttırmak için aynı manaya gelen kelimelere yer verilmiş, padişah ile ilgili olan ifadeler tazim edilmiş, kralı padişahtan ricacı olarak göstermek için fazladan çaba gösterilmiştir. Mütercim sehven, Porter'ı II. George'un silahtarı olarak yazmıştır. İngiliz kralının elkap kısmına müdahale edilmemişken, padişahın elkabı Türkçe metinde İngilizcesinden farklıdır.

II. George'un Sadrazam Tiryaki Hacı Mehmed Paşa'ya⁴² Yazdığı 30 Eylül 1746 Tarihli Mektup

II. George'un, İngiliz arşivlerinde bir suretine tesadüf edilen son mektubu Sadrazam Tiryaki Hacı Mehmed Paşa'ya yazılmış olup yine bir önceki mektup gibi James Porter'ın elçi tayin edilmesiyle ilgilidir. Bununla beraber metnin Türkçe tercümesini ihtiva eden 17 Numaralı Nâme-yi Hümâyûn Defteri'nin on beşinci sayfasında yer alan mektubun bir kısmı yırtılmıştır. Dolayısıyla bu da mektubun bihakkın incelenmesini olanaksız kılar. Dolayısıyla bu bölümde yırtık kısımlar dikkate alınmayacaktır.

Mütercim metnin giriş kısmına, İngilizce metinde olduğu gibi II. George'un kendini ve unvanlarını tanıtmalarını koymuştur. Bir önceki metinde olduğu gibi "Brunswick" "Prunswick" şeklinde yazılmıştır. İngilizce metinde, kralın, sadrazama "arz-ı hülûs ve muhabbet" tebliğini bildiren bir bölüm yoktur. İngilizce metinde, "yüce, şanlı ve muhteşem lort" olan sadrazam, Türkçede, kralın, "devletlü, refetlü, muhabbetlü dostu" "hazretleri" olmuştur. İngilizce metinde kralın konuya girerken tekrarladığı "yüce, şanlı ve muhteşem lort" sözcükleri yine "devletlü, rifâtlü, muhabbetlü dostumuz hazretleri" olmuştur. İngilizce metinde vakit kaybetmeden konuya girilir ve Yüce Kapı'daki "güvenilir ve sevgili Şövalye Sir Everard" Fawkener'in görevden alınmasının münasip görüldüğü tebliğ edilir. Türkçe metinde ise bu konuya yukarıda da belirtildiği gibi "arz-ı hulûs ve muhabbet iblâğından sonra" girilir ve daha önceden Bâbîâli'de elçilik ile görevli olan "rağbetlü Kavalyer Ovarardo Fakner" isimli elçinin geri çağırılmasının münasip (enseb) görüldüğü yazılır. Fawkener'in "duacı" olduğunun belirtilmesi ve yukarıda belirtilen değişiklikler dışında buraya kadar hayatî bir değişiklik olduğu söylenemez. Ancak Porter'ın elçiliğini tebliğ eden kısımda önemli denilebilecek değişiklikler vardır. İngilizce metinde, mektubu iletecek kişinin Porter olduğu belirtilirken, Türkçe metinde böyle bir ifadeye rastlanmamıştır. Padişaha yazılan mektupta olduğu gibi, bu mektubun da

⁴² 1746-1747 tarihleri arasında sadrazamlık yapmıştır.

Türkçesinde, Porter, kralın “silahdarı” olarak tanımlanmıştır. İngilizce metinde kral, Porter’ın kabiliyeti ve müdebbir yapısından mutmain olduğu için İstanbul’a tayin etmeye karar vermişti. Türkçede ise kral, “rağbetlü, mevedetlü” “mu‘temedi” olan “Cimis Porter” isimi silahtarını, yetenekli ve iyi yolda olduğunu bildiğinden ve sadakatini tecrübe ettiğinden İstanbul’a eski elçisinin yerine tayin etmeye karar vermişti. Kralın, Porter’a bir an evvel İstanbul’a varması ve elçilik görevine başlaması hususunda vermiş olduğu emir, Türkçe metinde aynı anlamı taşıyacak ama vurgulu bir şekilde verilmiştir. Türkçe metinde vurgunun arttırılması için kelime sayısı arttırılmıştır. Porter’ın iletceklerine itimat gösterilmesi hususunda hayatî bir değişiklik yoktur. İngilizce metinde “devletin başbakanı olan ve imparatorluk efendi[sinin] altında onun bütün önemli işlerinin ana yöneticisi ve direktörü olan” sadrazam “rütbe-i vâlâ-yı sadr-ı â‘zâmîleri” olmuştur. Genel olarak bu metnin Türkçesinde de ayrı cümleler birleştirilmiştir ve metindeki vurguyu arttırmak adına kelime sayısı arttırılmıştır. Halep ve İzmir’deki tüccarların, İstanbul’daki davalara çağırılmaması konusunda, İngilizce metinde “Yüce Kapı” olarak tezekkür edilen İstanbul, Türkçe tercümede, “Âsitâne-i Sa‘addet” şeklinde tercüme edilmiştir. İngilizce metinde, padişahın kapitülasyonların ihlal edilmemesi için yemin ettiği kısım Türkçe metinde çıkarılmıştır. İngiltere kralının ise kapitülasyonların korunması ve dostluğun geliştirmesi hakkında elinden geleni yapacağı hususu, yine Türkçe metinde daha vurgulu (dostluk ve safvet gibi) bir şekilde tercüme edilmiş, sadrazamın “imparatorluk efendisi”, “taraf-ı hümayûn-ı şehriyari” olmuştur. İngiliz gemilerine binen Türklerin başına gelebilecekler konusunda kralın hesap vermeme kararlılığı Türkçe metinde daha yumuşatılarak tercüme edilmiştir. Türk ifadesi burada “ahâli-i İslâm” olarak tercüme edilmiştir. Kralın, sadrazama elçiyi emanet etmesi, Türkçe metinde doğal olduğu gibi daha vurgulu bir şekilde anlatılmıştır. Kralın, sadrazama, “Yüce, şanlı ve muhteşem lort. Büyük, tek ve her şeye kâdir olan tanrı sizi kutsal himâyesinde tutsun” şeklindeki duası da “Bâkî sıhhat ve âfiyet birle makâm-ı sadâret-ı uzâmalarında dâim ve ber-karâr olmaları dergâh-hazret-i Hakk’dan mercû ve müsted‘âdir” şeklinde tercüme edilmiştir.⁴³

Bu metinde de tercümenin, Osmanlı terminolojisine uydurularak yapıldığı, bazı ifadelerin yumuşatıldığı ve padişah ile ilgili bazı kısımların atıldığı görülmektedir. Metnin vurgusunun arttırılması için kelime sayısı arttırılmıştır.

⁴³ BOA, ADVNS,NMH.d. 17/16.

II. George'un, Tiryaki Hacı Mehmed Paşa'ya yazdığı bu mektup, belirtildiği gibi hem Türkçesi hem İngilizcesi tespit edilebilen son mektuptur. Bu mektuptan sonra incelenen beş mektubun genel bir değerlendirilmesi yapılabilir.

İncelenen Mektupların Genel Bir Değerlendirmesi

İngiliz tercümanlar, Osmanlıca belgeleri tercüme ettirmekte oldukça sıkıntıya düşmekteydiler. İki dil yapıları arasındaki farklar ve Osmanlı Türkçesinin ağıdalı yapısından mütevellit çeviri yapmak çok zor bir işti.⁴⁴ Benzer bir durum Osmanlı hizmetindeki tercümanlar için de geçerliydi. Tercümanlar bu metinleri Türkçeye çevirirken, zaten zor bir işi yapmakla kalmayıp, metnin mesajını iletmekle beraber efendilerini de kızdırmamak gibi bir sorumluluğa da sahiptiler. Bu bölümde incelenen II. George'un 5 mektubu özelinde mütercimler, Gika ve Kalimaki'nin görevlerini nasıl yaptıklarının genel bir muhasebesi verilecektir.

- Mütercimler, II. George'un unvanlarını aynen çevirmişlerdir.
- Mektupların Türkçe çevirilerinde kelime sayısı, İngilizceye göre fazladır. Mütercimler anlamların vurgularını arttırmak için İngilizce metinde olmayan eş anlamlı kelimeleri kullanmaktan çekinmemişlerdir. Meselâ “dostluk ve safvet, izn ü icazet” gibi.
- Tercümanlara göre çevirilerde farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Meselâ, bir tercüman Kutsal Roma İmparatorluğu'nu “Nemçe Çasarlığı” olarak çevirmişken, diğeri de “Roma İmparatorluğu” şeklinde çevirmiştir.
- Türkçe çevirilerde, mükerrer şekilde II. George ve elçileri, padişahın duacısı olarak gösterilmişlerdir. İngilizce metinde böyle bir ifade söz konusu değildir.
- Padişahın adının geçtiği yerlerde tazim yapılmıştır. Türkçe metinde, padişah ile ilgili ifadeler İngilizceden çok daha mutantan bir şekilde verilmiştir. Aynı zamanda iki mektupta padişahın kapitülasyonların ihlal edilmeyeceğine dair yemin etmesiyle ilgili ifadeler, muhtemelen padişahı küçük düşüreceği için çıkarılmıştır. Padişahın büyüklüğü ve yüceliği, Türkçe metinlerde vurgulanır. Bu durumun nedeni de açıktır. Tercümanlar, Osmanlı tebaasındandır ve doğal olarak efendilerini memnun etmek isteyeceklerdir.
- Çeviriler, genel olarak XVIII. yüzyıl Osmanlı bürokratik diline oturtularak verilmiştir. İngilizce metinlerdeki padişah ve sadrazam elkaplarıyla Türkçe metinlerdeki elkaplar farklıdır. Mütercimler burada muhtemelen Osmanlı bürokratik diline yabancı olan

⁴⁴ Bunun bir örneği için bkz. TNA, SP 97/28, Sir Everard Fawkener'in, Newcastle düküne 8 Mayıs 1736 tarihli mektubu.

elkaları, Türk terminolojisine oturtmak için özel çaba göstermişlerdir. Aynı durum elçiler için de geçerlidir.

- II. George'un sadrazama yazılan iki mektupta İngiliz gemilerine binen Türklerin denizde başlarına bir şey geldiğinde hesap vermeyeceğine dair ifadeleri Türkçe metinlerde daha yumuşatılarak verilmiştir.
- Kral, İngilizce metinlerde bazı hususların yapılacağından “emin” olduğunu veya yapılacağına “güvendiğini” tekellüm etmiştir. Türkçe metinde kral bu konularda ricacı olarak gösterilmeye gayret edilmiştir.
- Mütercimler, kralın “Türk” ifadesini etnik değil dinî bir kimlik olarak telâkki etmişlerdir. Bu da o dönemin ruhuna uygundur.
- Tercümanlar, padişahla ilgili kısımlar ve yukarıda belirtilen bazı yerler hariç genellikle metinleri Nâme-yi Hümâyûn Defterleri'ne aynen kaydetmişlerdir. Yâni, tercümanlar, defterlere metnin sadece bir kısmını değil, tamamını çevirmişlerdir.
- Mütercimlerin müdahalelerine rağmen mektuplar, vermek istedikleri mesajı vermektedir. Bu açıdan bakıldığında tercümanların, hem efendilerini memnun edecek hususlara dikkat ederek metinlere müdahil olduklarını, ama metinlerde büyük çapta tahribat yapmadıklarını görüyoruz.

Sonuç

Nâme-yi Hümâyûn Defterleri'ndeki yabancı hükümdarların mektuplarının, kelimesi kelimesine çevrilmesini beklemek yanlış ve hatta belki de anakronik bir beklenti olurdu. Buna mukabil, Osmanlı İmparatorluğu gibi bürokrasinin ve teşrifatın son derece gelişmiş olduğu bir devlette tercümanların, metinlerin içeriğine müdahale etmemesini beklemek abestir ve bunun ne derece yapıldığını sorgulamak araştırmacının görevidir. Bu konuda ancak yüzde yüz bir sonuca varmak için Bâbîâli'nin yabancı devletlerle olan yazışmalarının Türkçe, mektubun yabancı ülkedeki karşılığı ve hatta mektubun yazılmış olabileceği üçüncü bir dildeki versiyonlarının mukayese edilmesi iktiza etmektedir. Ancak böyle bir araştırma uzun yıllar gerektirecek ve kuvvetle muhtemel, tek bir kişinin altından kalkamayacağı bir çalışma olacaktır.

Bu çalışma, “metinlere tercümanlar ne derece müdahale ediyor” sorusuna II. George'un, 1735 ile 1746 arasındaki 11 yıllık dönemde kaleme aldığı 5 mektubu özelinde cevap vermeye çalışmıştır. İşbu mektuplarda, tercümanlar, metinleri Osmanlı terminolojisine oturtuyor, vurguyu arttırmak için kelime sayısını arttırıyor, padişah ile ilgili kısımları mübalağalı bir

şekilde çeviriyor, yabancı hükümdarlar ve elçiler padişahın duacısı gösteriyor, onların padişahlardan bir şey istemekte oldukları göze batırmak istiyor ve adeta padişahın haşmetini vurguluyorlardı. Kralın, Bâbîâli tarafından hoş karşılanmaması muhtemel bazı ifadeleri değiştirilmiş veya yumuşatılmıştır. Buna mukabil, tercümanlar, metnin vermek istediği mesajın özünü korumaya muvaffak olabilmişlerdir. Bu çalışma ile ilgili olarak belirtilmesi gereken başka bir husus ise burada elde edilen sonuçların kaba bir tümevarım yöntemi ile bütün yabancı hükümdarların mektupları için geçerli olamayacağıdır. Belirtildiği üzere bu çalışma yalnızca II. George'un iki ülke arşivlerinde de karşılıkları tespit edilen beş mektubunu kapsar. Ancak bu çalışma ile yukarıda bahsedilen boşluk II. George'un beş mektubunun incelenmesiyle elde edilen sonuç ile az da olsa doldurulacaktır.

Kaynakça

1-Arşiv Kaynakları

BOA, ADVNS,NMH.d. 5.

BOA, ADVNS,NMH.d. 6.

BOA, ADVNS,NMH.d. 7.

BOA, ADVNS,NMH.d. 8.

BOA, ADVNS,NMH.d. 17.

TNA, SP, 97/27.

TNA, SP, 97/28.

TNA, SP, 97/32.

TNA, SP, 97/33.

2-)Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

I. Mahmud-Nadir Şah Mektuplaşmaları, 3 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri, Transkripsiyon-Tıpkı Basım, yay. haz. İbrahim Küreli, İskender Türe, Ali Kaya, Yılmaz Karaca, Ersin Kırca, Resul Köse, Vahdettin Atik İstanbul 2014

BAŞTÜRK, Harun, *9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (s. 116-237) (H. 1186-1218/M. 1772-1803)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis 2016, s. 10.

BÜYÜKAKSOY, Ahmet, *İngiltere'nin İstanbul Elçisi Sir Thomas Roe'nun Diplomatik Yazışmaları*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

ELLIS, Henry, *Original Letters Illustrative of English History; Including Numerous Royal Letters: From Autographs in the British Museum and One or Two Other Collections*, vol. III, London 1827.

Kırım Hanlarına Nâme-i Hümayûn (2 Numaralı Name Defteri), yay. haz. Murat Cebecioğlu, Sinan Satar, Dursun Küçükbaltaoğlu, Vahdettin Atik, Seher Dilber, Numan Yekeler, Resul Köse, Kemal Gurulkan, Raşit Gündoğdu, İstanbul 2013.

3-)Araştırma Eserler

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, yay.haz. Yusuf İhsan Genç, Mustafa Küçük, Raşit Gündoğdu, Sinan Satar, İbrahim Karaca, Hacı Osman Yıldırım, Nazım Yılmaz, İstanbul 2010

AYDIN, Bilgin, “Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasisindeki Yerleri”, *Osmanlı Araştırmaları XXIX*, ed. Halil İncalcık, İsmail E. Erünsal, Heath W. Lowry, Feridun Emecen, Klaus Kreiser, İstanbul 2007.

BALCI, Sezai, *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yeniçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.

BERRIDGE, G.R. “Dragomans and Oriental Secretaries in the British Embassy in Istanbul”, *Ottoman Diplomacy, Conventional or Unconventional?*, ed. A. Nuri Yurdusev, New York 2004.

BÜYÜKAKSOY, Ahmet, *James Porter'in İstanbul Büyükelçiliği (1747-1762)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016.

_____, “İngiltere'nin İstanbul Elçisi Sir Everard Fawkener'in Kaleme Aldığı 1731-1738 Yılları Arasındaki Hadiseleri Anlatan Bir Rapor”, *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu 19-20-21 Nisan 2018 Bildiri Kitabı*, ed. Ahmet Taşağıl, Aykut Kar, Ahmet Büyükaksoy, Ayşen Müderrisoğlu, İstanbul 2018.

BLACK, Jeremy, *George II: Puppet of the Politicians?*, Exeter, 2007

CARTER, Philip, "Hay, George, eighth earl of Kinnoull (1689–1758), politician and diplomatist." Oxford Dictionary of National Biography. 2004. <http://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-12718>.

DAVISON, Roderic, "Russian Skill and Turkish Imbecility": The Treaty of Kuchuk Kainardji Reconsidered", *Essays in Ottoman and Turkish History 1774-1923*, Texas 1990, s. 29-49.

DEMİR, Uğur, *1768 Savaşı Öncesi Osmanlı Diplomasisi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2012.

MASON, Haydn, "Fawkener, Sir Everard (1694–1758), merchant and diplomatist." Oxford Dictionary of National Biography. 13May.2018.<http://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-9228>.

PERRY, Norma, "Sir Everard Fawkener, Friend and Correspondent of Voltaire" *Studies on Voltaire and the Eighteenth Century*, vol, CXXXIII, 1975.

THOMPSON, C. Andrew, *George II*, New Haven and London 2011

ORHONLU, Cengiz, "Tercüman" *İA XII*.

WEBB, Nigel, Webb, Caroline, *The Earl and His Butler Constantinople: The Secret Diary of an English Servant among the Ottomans*, New York 2006.

WOOD, C. Alfred, "The English Embassy at Constantinople 1660-1762", *The English Historical Review* vol. 40. No. 160 (Oct, 1925) s. 552-560.

<https://www.lexico.com/en/definition/esquire>

EKLER

II. George'un I. Mahmud'a 22 Eylül 1735 Tarihli Mektubu

Türkçe Metin

İngilizceden Tercüme

<p>Şevketlü, kudretlü, mehâbetlü, şehriyâr-i a'zam, şehinşâh-ı mu'azzam pâdişâh-ı Âl-i Osmân Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin pîşgâh-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnlarına, binâyetullâhi te'âla İngiltere ve Françiya ve İrlanda ve Brunsvik ve Luneburg memleketlerinin Kralı ve Âyîn-i Nasârâ'nın hâmîsi, Nemçe Çasarlığı'nın Herseği ve Hazînedârı Givorciyoş-ı sâni dâ'îleri kibelinden tûl-i ömr ü devlet-i pâdişâhîleri da'vâtı ve kıvâm u devâm-ı saltanat-ı seniyyeleri ed'iyyesi takdîm olduğu siyâkında pîşgâh-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şehriyârîlerine arz u inhâ olunan budur ki; Devlet-i 'Aliyye-i ebed-kıyâmlarıyla bu da'îlerinin eslâfi olan İngiltere kralları beyninde mâ-takeddemden berü ale't-tevâlî mer'î ve mürâ'at olunan musâfât ve mevâlât-ı sâdikanın bundan böyle istikrâr ve imtidâdı ve bilâ-infisâl hıfz u sıyâneti ve yevmen-fe-yeymen izdiyâd ve istihkâmı ve aksâ-yı matlûbumuz ve ârzû-yı derûnumuz olduğundan nâşî bundan akdem akrabamızdan olup der-i Devlet-i 'Aliyyelerinde ikâmet üzere olan rağbetlü, meveddetlü Konte Corci Kinol nâm elçimiz senâkârlarının tarafımıza ircâ' ve i'âdesi tasmîm olduğu birle tarafeynin tüccârı</p>	<p>Tanrının lütfuyla Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın Kralı, Hıristiyan inancının koruyucusu, Brunswick ve Luneburg Dükü, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun elektörü ve baş haznedarı II. George'dan, Şark İmparatorluğu'nun baş lordu ve komutanı, yüce ve kudretli İmparator Sultan Mahmud'a, sağlık ve gerçek saadet. En yüce ve kudretli hükümdar: Kesinti olmaksızın kraliyet seleflerimiz arasında uzun süredir devam ettirilen dostluğu korumaya ve bunu her fırsatta geliştirmeye ve güçlendirmeye istekli olarak, biz bir an evvel dürüst, güvenilir ve sevgili kuzenimiz Kinnoul Kontu George'u yüce kapınızdaki elçilik ikametinden geri çağırmaya karar verdik. Ancak onun yerine kendisinin yerini almaya tam bir şekilde layık başkasını atadık ki o, gayreti ve tedbiri ile her zaman aramızda olmasını ciddî bir şekilde istediğimiz iyi iletişimi geliştirerek topraklarımızın tebaası arasındaki ticaretin onlara [tebaamıza] karşılıklı avantaj getirecek minvalde sabit bir şekilde destekleyecek ve teşvik edecektir. Bu amaç için güvenilir ve çok sevgili Şövalye Sir Everard Fawkener'i seçtik. Kapasitesi ve müdebbir hareketi ile onu yüce kapınızda</p>
--	---

fevâidine ve tevâbi' re'âyâlarının izdiyâd-
menâfi'ine şâmil, şerâit-i mu'âmelât-
müstahsene aksâ-yı merâmımıza ve hâhiş-i
derûnumuza muvâfık vech üzere bundan
böyle ilâ-maşâallahü te'âla, sâbit ve üstüvâr
olmakta ve 'ale'd-devâm muhkem ve
pâyidâr kılınmakta mücid ü sâ'î ve
mücerrebü'l-etvâr mukdim ve müsta'id bir
kimesnenin intihâb ve imtiyâzı ve ol cânibe
irsâli ehemmiyet-i mehâmmımızdan add
olunmağla kemâfi'l-evvel taraf-ı da'îlerinden
elçilik hidmediyle der-i Devlet-i
'Aliyyeleri'nde ikâmet ve umûrumuzu ru'yet
ve temşiyet için rağbetlü, meveddetlü
Kavalyer Everardo Fakner nâm
mu'temedimiz fi'l-hakîka ma'kûl ve mu'tedil
dâ'îleri olduğuna binâen hizmet-i merkûme
'uhde-i hülûs u sadâkatine tefvîz ve sipâriş
olunup der-i Devlet-i 'Aliyye'ye ta'yîn ve
irsâl olunmuştur. İlçi-i merkûm dâ'îlerinin
kadîmden berü mer'î ve mürâ'ât olunan âdet-
i müstahsane üzere der-i Devlet-i
'Aliyyeleri'nde ikâmetlerine müsâ'ade-yi
pâdişâhâneleri erzânî buyrulmak cenâb-ı
hümâyûn-ı şevket-makrûnlarından mercû ve
mütemennâdır. Ve müddet-i meks ü
ikâmetlerinde mabeynde sâbit ve üstüvâr
olan musâfât ve müvâlât-ı kadîmenin tezâyüd
ve istihkâmında ve tüccâr ve tevâbi'
re'yâyamızın nizâm-ı hâlleri halel tatarruku
ihtimâlinden masûn olmakda ve sâir kadîm
dostluğun ve meveddet-i cemîlenin
izdiyâdına bâ'is ü bâdi olup tarafımızdan

ikâmet etmek üzere elçimiz olarak tayin
etmeye iyi bir şekilde mutmainiz ve
aramızdaki dostluk sayesinde onu kibar ve
cömert bir şekilde kabul edip, kendisinin size
sunacağı her şeye tamamen itimat
edeceğinize ve zat-ı şahanenizin ona
tebaamız zorluk veya sıkıntı içinde olduğu
zaman yardım ve tazminat elde etmek için
size veya nazırlarınıza başvurmayı gerekli
gördüğü ve sizin kraliyet ellerinize
aramızdaki katı dostluğu ve iyi iletişimi
tasdik edecek ve bunu ilerletecek herhangi
bir başka bir mesele ve şey ile başvurduğunda
iltimas ve desteğinizi sunacağınızdan da
eminiz. Ve zat-ı şahanenizden yalnızca
şimdiye kadar topraklarınız içindeki ve
oralara ticaret için giden tüccarlarımız ve
tebaamızın kapitülasyonlar ile elde ettikleri,
hürriyet, özgürlük ve imtiyazların tasdikiyle
kalmayıp, onlara himâye ve iltimasınızın
ülkelerimizin ve topraklarımızın avantajına
ve faydasına olacak şekilde ticaretin
sürdürülmesi ve geliştirilmesi için uygun ve
gerekli olacak türden eklemelerini yapmanızı
da rica ederiz. Siz kraliyet majestelerine,
sağlık, huzur ve gerçek saadet dileriz.
Hannover'deki sarayımızda, efendimizin
1735'inci yaşında, Eylül'ün 22'sinde ve
krallığımızın dokuzuncu yılında verilmiştir.

i'lâm ve ifâdesi muktezî umûr u husûsda ve müsâ'ade recâsı ile niyâz-mend oldukları ahvâlde elçi-i mûmâileyh dâ'îleri i'timâd-ı küllî şâyân buyrulup, memâlik-i mahrûse-yi Devlet-i 'Aliyyeleri'nde ticâret kaydıyla mukayyed tevâif ve tevâbi' re'âyamız du'âcıları atâ buyrulan ahidnâme-yi hümâyûn şurûtuna muvâfık bu âna gelinceye me'lûf ve me'nûs ola geldikleri emniyyet ile me'mûn ve âsûdeler olub emr-i ticâret ânenfe-ânen tezâyüd-i menâfi' birle takviyet bulmak ümmîdi mûhâhazasıyla himâye-yi mahsûse-yi padişâhaneleri erzânî buyrulmak mercû ve mütevakkî'dir. Bâkî serîr-i sa'âdetmasîr-i saltanat-ı seniyyelerinde tûl-i ömr ü devlet ve iclâl ü şevket ile dâim ve ber-karâr olalar. Târîh-i velâdet-i Hazret-i İsa'nın Bin Yedi Yüz Otuz Beş senesinde mâh-ı Eylûl'ün yirmi ikinci gününde, İngiltere krallığımızın dokuzuncu senesinde, hersekliğimiz olan Hanover nâm mahalde tahrîr olunmuştur.

II. George'un Sadrazam Gürcü İsmail Paşa'ya 22 Eylül 1735 Tarihli Mektubu

Türkçe Metin

İngilizceden Tercüme

<p>Devletlü, sa'âdetlü, sadr-ı â'zam hazretlerinin huzûr-ı sa'âdet-ittisâflarına binâyetullâhi te'âlâ İngiltere ve Françiya ve İrlandiya memleketlerinin Kralı ve Âyîn-i Nasâra'nın hâmisi ve Brunsvik ve Lüneburg'un dokası ve Nemçe Çasarlığı'nın Herseği ve Hazînedârı Giyorciyoş-ı sâni, tarafımızdan kemâl-i ta'zîm ü tekrîm birle arz-ı hulûs ve meveddet iblâğından sonra dostâne inhâ ve i'lâm olunan budur ki; akrabâımızdan olup bundan akdem elçilik hizmetiyle Devlet-i 'Aliyye'de ikâmet iden rağbetlü, meveddetlü Corci Konte Kinol nâm elçimizin tarafımıza avdet itdirilmesi münâsib görülmekle merkûmun yerine mu'temetlerimizden ma'kûl ve mu'tedil ve memdûhü'l-etvâr ve müsta'id ve reşîd muvassıl-ı mektûb-ı meveddet-üslûb rağbetlü, meveddetlü Kavalier Everardo Fakner nâm dâ'ileri intihâb ve imtiyâz olunup de'b-i müstahsen-i kadîm üzere tarafımızdan der-i Devlet-i Aliyye'de mukîm olmak üzere elçilik hizmetiyle ta'yîn ve irsâl ve elçi-i mûmâileyh dâ'ileri me'mûr olduğu hizmette âkılâne vaz' birle mâbeynde mezîd-i meveddete ve istihkâm-ı levâzım-ı musâfâta şâyân harekette sarf-ı maktûr eylemek üzere kemâ-yenbâgî tavsiye ve te'kîd ile terbiye ve</p>	<p>Tanrının lütfuyla Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın Kralı, Hıristiyan inancının koruyucusu, Brunswick ve Lüneburg Dükü, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun baş haznedarı ve elektörü II. George'dan, yüce, şanlı ve muhteşem lort veziriazama! Yüce, şanlı ve muhteşem lort, sağlık, barış ve selâm, dostluk ve söz verilen iyi iletişimle beraber bütün selâmlardan sonra işbu kraliyet mektubumuzla sizi dürüst, güvenilir ve çok sevgili kuzenimiz Kinnoul Kontu George'u Yüce Kapı'daki elçilikten çağırmayı ve kabiliyeti ile onun yerini almaya layık ve uygun birisi olan bu [mektubun] taşıyıcısı güvenilir ve çok sevgili Sir Everard Fawkenner'i o makama atamayı uygun gördüğümüzü bildiririz. Kendisine mümkün olan en acil bir şekilde Yüce Kapı'ya gitmesini ve orada elçimiz olarak kalmasını emrettik ve sizden de ona her zaman kibar ve kolay bir şekilde imparatorluk efendinize ve şahsınıza ulaşmasını sağlamanızı ve ona bu izni vermenizi ve kendisinin size hizmetimiz veya kraliyet efendinizin topraklarında ticaret yapan tüccar ve tebaamızın iyiliği için herhangi bir mesele ile başvurduğunda onun iyi bir şekilde dinlenmesini ve sizin onun</p>
--	--

tenbîh olunmuştur. Binâen alâ-zâlik cenâb-ı sa'âdet-ittisâflarından dostâne iltimâs olunur ki; ilçi-yi merkûm dâ'ileri rikâb-ı hümâyûn-ı şehriyârîye vusûle müsâ'ade buyrulmağla fahryâb ve hoş umûr ve husûsumuzu i'lâm ve ifâde iktizâ iden mesâlihimizi vakt ü zamânında hakpâ-yı devletlerine arz u i'lâm için huzûr-ı sa'âdet-ittisâf-ı âsafânelerine mülâkâta şâyeste izn ü ruhsat buyrula ve Devlet-i 'Aliyye'de müddet-i ikâmetinde gerek mâbeynde cârî olan musâfat ve müvâlata şâyân ve gerek memâlik-i mahrûseyi pâdişâhîde ticâret iden tüccâr ve re'âyâmızın umûr-ı ticâretlerine dâir tarafımızdan olmak üzere i'lâm ve ifâde ideceği husûslarda i'timâd-ı küllî buyrula. Ve tarafımızda tâbi' olan tüccâr tâ'ifesi hakkında taraf-ı Devlet-i 'Aliyye'den bu âna değin atâ ve ihsân buyrulan himâyet ve sıyânet minba'd dahi mebzûl buyrulan ve cenâb-ı sa'âdet-ittisâfları mesned-nişîn-i sadâret ve müdebbir-i umûr-ı devlet olmalarıyla makâm-ı vâlâ-şânları muktezâsınca tüccâr-ı merkûmun emniyet ve refâhîyetlerine nazar-ı âtîfet-eserleriyle adâlet buyrulup tarafeynin tevâbi'-i re'âyâlarına şâmil olan emr-i ticâretin menâfi'i himmet-i âsafâneleriyle yevmen fe-yevmen mütezâyid olmak mercû ve me'mûlümüzdür. Memâlik-i mahrûseyi pâdişâhîde vâki' Halep ve İzmir ve sâir mahallerde bulunan tüccârımız ile d'avâ ve nizâ' vukû'unda mâdâm ki Âsitâne-i Sa'âdet'de mukîm olan İngiltere elçisi

bizim adımıza sunacağı ve teslim edeceği her şeye tamamen itimat etmenizi ve inanmanızı rica ediyoruz. Ve tüccarlarımız şimdiye kadar ticaretlerinde çeşitli hak, hürriyet ve imtiyazlardan yararlanırken devletin başbakanı ve imparatorluk efendinizin altında onun bütün önemli işlerinin ana yöneticisi ve direktörü olan sizin onlara bütün iltimas ve adaleti sağlayacağınıza, onların mezkûr [imtiyazlardan] yararlanmaya devam edeceğine ve [imtiyazlarının] korunacağına güveniyor ve bunu umuyoruz. Ve biz de onları ciddi bir şekilde cömertliğinize ve himâyenize havale ediyoruz ki [onlar] yalnızca bütün endişelerden muhafaza ve müdafaa edilmekle kalmayıp, uzun yıllardır gelişen ticaretin arttırılması ve geliştirilmesi için bütün teşvikleri elde edebilsinler. Bu şekilde büyük fayda ve avantaj bizim ve Büyük Efendi'nin topraklarındaki tebaa için elde edilmiştir. Bu amaç için İzmir, Halep ve başka yerlerde ikamet eden tüccarlarımızın Yüce Kapı'daki herhangi birisinin şikâyetine hesap vermek üzere vazifelerinden çağırılmamalarını istiyoruz. Böyle bir durumda mezkûr elçimiz ve oradaki tüccarlarımız gelecek ve onlar adına cevap verecektir. Hepsinin ötesinde herhangi bir zamanda yapılan kapitülasyonların her noktasının katı ve zamanında gözetilmesini istiyoruz. Ve Büyük Efendi de bunun ihlâl edilmemesi hususunda yemin ettiği için biz

dâ'ileri veyâhûd tüccârımızdan biri zikr olunan tüccârın da'vâsına vekîl olmasına kendü işlerinden alıkonulup Âsitâne-i Sa'âdet'de ihzâr olunmayalar. Ve taraf-ı hümâyûn-ı şehriyârîden i'tâ olunan ahidnâme-yi hümâyûn şurût ve kuyûdı her hâlde mer'î ve mu'teber tutulmakda müsâ'ade-i pâdişâhî erzânî buyrulmak recâ ve nîyâz olunur. Ve şurût-ı merkûmeye tarafımızdan dahi sarf-ı makdûr ile ri'âyet olunup tüccârımızdan bir dürlü behâne ile hilâf-ı vaz' harekete cevâz virilmeyüp hukûk-ı kadîmeye ve dostluğun devam ve istikrâr ve ma'-ziyâde istihkâmına sıdk u hülûs üzere ihtimâm olduğuna iştibâh buyrulmaya. Bundan gayrı bizim ve re'âyamızın seffinelerine ehl-i İslâm'dan kendü rızâları ile süvâr olup eşyâlarını tahmîl idenler takdîr-i Hüdâ-yı Müte'âl birle deryâ tehlikelerine uğrayub isâbet idenler zarârda kazâya rızâ virüp zâyi'âtları tarafımızdan talep olunmaya. elçi-i mûmâileyh dâ'ileri hukûk-ı kadîmeye şâyeste ve dostluğa şâyân olan vech üzere kabûl olunup hakkında eltâf-ı kerîme-yi asâfâneleri mebzûl ve bî-dirîğ ve hüsn-i nazar-ı âtîfet-eserleri ile mümtâz ve beyne'l-akrân ser-efrâz ve şâd u mesrûr buyurulmak mercû ve mes'ûldür.

Bâkî sıhhat ve âfiyet ve tûl-ı ömr-i devlet ile ber-karar olalar. Târîh-i velâdet-i Hazret-i İsbânın bin yedi yüz otuz beş senesinde mâh-ı Eylül'ün yirmi ikinci gününde İngiltere krallığımızın dokuzuncu

de kendi adımıza tebaamızın bunu [kapitülasyonları] delmesine veya buna aykırı bir harekette bulunmalarına izin vermeyeceğiz. Ve diğêr bütün hususlarda bizim ve imparatorluk efendiniz arasındaki kadim dostluğ u ve iyi iletişimi korumak, arttırmak ve geliştirmek için uygun ve gücümüz dâhilinde olan her şeyi yapmaktan geri kalmayacağız. Ve size, kendilerine göre bize veya tebaamıza ait gemilere binen Türklerin şahıs ve malları için asla hesap vermeme kararımızı da bildiriyoruz. Mallarını ve şahıslarını herhangi bir İngiliz gemisine emanet eden şahıs veya şahıslar denizde vuku bulabilecek hadiselerin maceralarına katlanma riskini almışlardır. Ve biz de ciddî bir şekilde elçimizin her durumda kibar ve dostane bir şekilde kabul edilmesini ve aramızdaki kadim dostluk ve iyi iletişime göre muamele görmesini istiyoruz. Ve elçimizin şahsını da sizin müşfik iltimasınıza ve cömert kabulüne emanet ediyoruz. Yüce şanlı ve muhteşem lort; bir, tek ve her şeye kadir olan tanrı sizi kutsal himâyesinde tutsun. Hannover'deki sarayımızda, Eylül ayının 22'sinde, efendimizin 1735'inci yaşında ve krallığımızın dokuzuncu yılında verilmiştir.

Sevgili dostunuz Kral George.

senesinde herseklîğimizden Hanover nâm
mahallinde tahrîr olunmuştur.

**II. George'un Sadrazam Silahdar Dimetokalı Mehmed Paşa'ya 18 Ağustos 1736 Tarihli
Mektubu**

Türkçe Metin

İngilizceden Tercüme

<p>Devletlü, sa'âdetlü, semâhetlü vezîr-i â'zam hazretlerine bi-inâyetullâhi te'âlâ İngiltere, França ve İrlandiya Kralı ve Âyin-i Nasâra'nın hâmîsi ve Brunşvik ve Luneburg Dukası ve Nemçe Devleti'nin Herseği ve Hazînedârı ve sâîr yerlerin Hükümdârı Giyorgiyoş-ı sâni, tarafımızdan inhâ olunan budur ki; Âsitane-i Sa'âdet'den ve ordu-yı hümâyûndan irsâl olunan tahrirâtları kemâl-i memnûniyet ile makbûzumuz olup mazmûnunda münderiç olan müfâdı şevletlü, azametlü, kudretlü, şehinşâh-ı Âl-i Osmân hazretlerinin tarafımıza olan hüsn-i teveccühlerini şâmil olmağla enseb olan vechle her vaktde dostâne mu'âmelede bulunmak arzusundayız. Zikrolunan tahrirâtların mefhûmundan müte'ellim olmuşuzdur. Devlet-i Aliyye ile Moskov devleti beyninde vukû' bulan münâza'ât cenk ü cidale mü'eddî olup ve bu muhârebenin müdâvemeti kemâl mertebede dostları olduğumuz işbu iki devletin zarârına bâdî ve tarafımızdan gerek Devlet-i Aliyye ve gerek Moskov devletinde bulunan elçilerimizde bu iki devlet beyninde cereyân iden dostluğun hıfzı için te'kîd ile sipâriş eylediğimizden husumet men' olunur me'mûlünde idik. Ve hâlâ niyet ve azîmetimiz bu yüzden olmağla</p>	<p>Tanrının lütfuyla, Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın Kralı, Hıristiyan inancının koruyucusu, Brunswick ve Lunenburg dükü, Kutsal Roma İmparatorluğunun baş haznedarı ve elektörü, II. George'dan, yüce, şanlı ve muhteşem lort veziriazama; Yüce, şanlı ve muhteşem lort! İstanbul'dan ve Davud Paşa sahrasından yolladığınız mektuplar bizim için son derece makuldü. Zira [işbu mektup] iletildiğinde bunu imparatorluk efendinizin bize bahşettiği güvenin bir nişanesi olarak gördük ki her zaman buna kendi adımıza uygun dostluk ile karşılık vermeye istekli olacağız. Mezkûr mektuplarınızda imparatorluk efendiniz ve Rusya sarayı arasındaki ihtilâfların savaşa mahal verecek kadar ileriye gitmesini görmek bizi son derece endişelendirdi. [Savaşın] devamı tam ve mükemmel bir dostluk ve ittifak hâlinde olduğumuz iki güç arasında pek çok felâket üretecektir ve biz de bunun engellenmesini umarak her zaman Bâbıâli'deki ve Rusya sarayındaki vekillerimize, [iki taraf] arasındaki barışın korunması için bu yönde talimat ve emirler verdik. Ve aynı görüşle bu savaşa hızlı bir şekilde son verilmesini ve imparatorluk efendiniz ve Rusya sarayı arasındaki kadim</p>
---	---

işbu vukū' bulan cenk ü cidâlin ber-taraf olması ve Devlet-i Aliyye ile Moskov devleti beyninde hüsn-i musâfât ile kadîmî olan dostluğun tecdîd olunmasına kemâl mertebede arzu ve iştiyakındayuz. Ve tarafeynin tatyîb-i hâtırlarıyla akla mülâyim olan esbâbla vukū' bulan cenk ü cidâlin sulh ü salâha mübeddel olmak için vüs'atimiz mertebesinde sa'î-i belîğ olunur ve Devlet-i 'aliyye'ye ve cenâb-ı sa'âdetinizde olan i'tibârımızdan nâşî vâki' olan dostluğun müceddeden izhârı için bu husûsa ihtimâm olunur. Bâkî Bârî te'âlâ hazretlerinin hıfz u emânında masûn ve mahfûz olalar. Milâd-ı Hazret-i İsa'nın bin yediyüz otuz altı senesinde mâh-ı Ağustos'un on sekizinci gününde İngiltere krallığımızın onuncu senesinde Hanover nam hersekliğimiz şehrinden tahrîr olunmuştur.

barış ve uyumun restore edilmesini istediğimizden, hazır bir şekilde gücümüz dâhilinde olan her şeyi, makûl şartlarda ve ilgili iki tarafı da tatmin edecek bir barışın imzalanması suretiyle bu savaşın bitirilmesine katkıda bulunmak için kullanacağız. Biz de Osmanlı kapısına olan dostluğumuzu ve size ve idarenize olan saygımızı ifade etmek için bu fırsattan ifade ettik. Bu şekilde yüce, şanlı ve mükemmel lort; tek, büyük ve her şeye kâdir olan Tanrı sizi korusun. Herrenhausen'deki sarayımızda, bin yedi yüz otuz altı Ağustos'unun on sekizinci gününde, krallığımızın onuncu yılında verilmiştir. Sevgili dostunuz. Kral George.

II. George'un I. Mahmud'a 30 Eylül 1746 Tarihli Mektubu

Türkçe Metin

İngilizceden Tercüme

<p>Şevketlü, kudretlü, azametlü pâdişâh- 1 âl-i Osmân, Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin pişgâh-ı hümâyûn-ı şehriyârîlerine Giyorgiyos-ı Sânî, bi- inâyetullâhi te'âlâ İngiltere ve Françiya ve İrlandiya kralı ve Âyin-i Nasâra'nın hâmîsi ve Prunsvik ve Luneburg'un dukası ve Roma İmparatorluğu'nun baş hazînedârı ve herseğiyiz. Taraf-ı dâ'îlerinden sıhhat-ı kâmile ve şevket-i şâmîlelerin da'vâtı takdîminden sonra hulûsâne arz u i'lâm olunur ki; şevketlü, kudretlü azamatlü pâdişâh-ı mu'azzam hazretleri, bundan akdem atabe-i aliyye-i hüsrevânelerinde tarafımızdan ikâmet ile me'mûr olan rağbetlü Kavalier Ovarardo Fakner nâm elçimizin tarafımıza i'âde itdirilmesi enseb görüldüğünden mûmâileyhin yerine bundan böyle Der-aliyye-i mülûkânelerinde mukîm olup cây-gîr-i derûn-ı dâ'îleri olduğu üzere kadîmü'l-eyyâmdan beru cenâb-ı hümâyûn-ı pâdişâhâneleriyle beynimizde imtidâd ve istikrâr bulan ahd u mîsâk ve dostluk ve muvâlâtın gurre-i şeceresi ve re'âyâ-yı tarafeynin kesb-i menâfi'ine vesîle olan umûr-ı ticâretin tezâyüd ve temşiyeti bâbında sarf-ı makdûr eylemek üzere bir müsta'id ve mümtâz kimesene ta'yîn olunması</p>	<p>Tanrının lütfuyla, Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın Kralı, Hıristiyan inancının koruyucusu Brunswick ve Lunenburg dükü, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun baş haznedarı ve elektörü II. George'dan, Şark İmparatorluğu'nun baş lordu ve kumandanı yüce ve kudretli imparator Sultan Mahmud'a sıhhat ve gerçek saadet. En yüce ve kudretli hükümdar; Güvenilir ve sevgili Şövalye Sir Everard Fawkenner'imizi yüce kapınızdaki elçimiz [olarak ifa ettiği] ikametinden çağırmayı uygun gördük. Derhâl onun yerine tedbiri ve gayreti ile topraklarımızdaki tebaa arasında uzun yıllardır gelişmiş olan ticareti sabit bir şekilde teşvik edebilmesi ve destekleyebilmesi için çok ciddî bir şekilde her zaman aramızda olmasını istediğimiz muhteşem dostluk ve iyi anlayışı koruyacak ve arttıracak seçkin birisini atamaya karar verdük. Bunun için güvenilir ve çok sevgili beyefendi [esquire] James Porter'ı seçtik. Kendisinin kabiliyetine ve sağduyusuna tamamen güvenmekteyiz ve onu yüce kapınızdaki elçimiz olarak tayin ettik. Be biz de aramızdaki dostluktan sizin onu o kalitede cömert ve nazik bir şekilde kabul edeceğinizden ve kendisinin size bizim</p>
--	---

musammem olmağla hâlâ silahdârimiz olan rağbetlü, meveddetlü Cimis Porter nâm mu'temedimiz hüsn-i sulûk ve isti'dâdı ve harekât-ı sâdıkânesi mücerrebimiz olmakdan nâşi mûmâileyh dâ'îleri Der-saltanat-ı senîyyelerinde ber-vech-i mu'tad elçilik hizmetiyle ikâmete tarafımızdan bu def'a ta'yîn ve irsâl olunmuştur. Binâenaleyh tarafımızda der-kâr olan teveccühât-ı hasaneyi mülûkânelerinden me'mûl ve melhûz olunur ki mûmâileyh elçimiz dâ'îleri me'mûr olduğu rütbe ile meks ü ikâmete izin ü icâzet-i aliyye-i pâdişâhaneleri bî-dirîğ buyrulup pîşgâh-ı hümâyûn-ı şehriyârîlerine rûmâl ile fahr-i yâb ve tarafımızdan kendü ismimiz ile vakt be-vakt i'lâm ve ifâde edeceği umûr ve masâlihinde i'timâd-ı küllî-i pâdişâhaneleri buyrulup memâlik-i mahrûse-i şehinşâhanelerinde ticâret ile ikâmet ve âmed-şud iden re'âyâ ve berâyâlarımızın âsûdeliği ve terfîh-i hâllerine dâ'ir niyâz-mend olacağı husûslarda mes'ûlüne müsâ'ade-i hümâyûn-ı mülûkâneleri erzânî buyrulup atıyye-i şâhaneleri olan ahidnâme-yi hümâyûn mantûkunca İngilterelü tüccârımızın bu âna değin sâye-i şehinşâhaneleri me'lûf oldukları emniyyet ve serbestiyyet kemâkân haklarında bî-dirîğ buyrulup re'âyâ ve berâyâ-yı tarafeynin tahsîl-i menâfi'ine şâmil olan emr-i ticâretin temşiyetine yevmen fe-yevmen teksîr ü tezayüdüne kesb-i isti'dâf eylemeleriçün zîr-i himâye-i

adımıza başvurduğu her şeye tam bir itimat göstereceğinizden ve zat-ı şahanenizin ona, size veya başta gelen nazırlarınıza, tebaamızın maruz kaldığı herhangi bir zorluk veya sıkıntıda çözüm ve tazminat için başvurduğunda ve kraliyet ellerinize aramızdaki katı dostluk ve iyi iletişimi tasdik edecek ve ilerletecek herhangi bir şey ve mesele sunduğunda ona iltimas ve desteğinizi vereceğinizden eminiz. Sizden başka bir talebimiz şudur ki ekselânsları yalnızca Bâbîâli ile yapılan kapitülasyonlar sayesinde topraklarımızda olan ve oraya giden tüccar ve tebaamızın şimdiye kadar elde etmiş oldukları hürriyet, serbestiyet ve imtiyazlar tasdik edilmekle kapmayıp [onlara] ülke ve topraklarımızın avantajına ve faydasına olacak ticareti devam ettirmek ve daha da arttırmak için zarurî olacak şekilde iltimas ve himayenizin eklemelerini yapmanızdır. Ve siz kraliyet majestelerine sağlık, huzur ve gerçek saadet dileriz.

Kensington'daki sarayımızda Eylül'ün, günü, efendimizin 1746'ıncı yaşında ve hükümdarlığımızın yirminci yılında yazılmıştır.

En düşkün dostunuz.

Kral George.

mülûkânelerinde mahmî buyurmaları mekârim-i adâlet-âyîn-i hüsrevânelerinden mercû‘ ve mültemestir. Bâkî serîr-i saltanat-masîr-i pâdişâhânelerinde tûl-i ömr ve şevket ve devlet birle dâ'im ve ber-karâr olmaları dergâh-ı Hazret-i Hakk'dan mütemennâ ve müsted'âdır.

Milâd-ı Hazret-i İsâ'nın bin yedi yüz kırk altı senesinde mâh-i Eylûl'ün otuzuncu gününde ya'ni târîh-i hicretin bin yüz elli dokuz senesi Şevvâl-i mükerremi gurrende, krallığımızın yirminci senesinde Londra şehrinde vâki' Kensiton nâm karârgâhımızda tahrîr olunmuştur.

**II. George'un Sadrazam Tiryaki Hacı Mehmed Paşa'ya Yazdığı 30 Eylül 1746 Tarihli
Mektubu**

Türkçe Metin

İngilizceden Tercüme

<p>Giyorgiyos-ı sâni bi-lutfullâhi te'âlâ İngiltere Kralı ve Françiya ve İrlandiya memleketlerinin Kralı ve Âyin-i Nasâra'nın hâmîsi ve Prunsvik ve Luneburg'un dukası ve Roma İmparatorluğu'nun baş hazinedârı ve herseği ve sâir yerlerin hükümdârıyız. Devlet-i Aliyye-i Osmânîye'nin vezîr-i â'zamı olan devletlü, re'fetlü, muhabbetlü dostumuz hazretlerinin huzûr-ı âlîlerine tarafımızdan arz-ı hulûs ve muhabbet iblâğından sonra dostâne inhâ ve i'lâm olunur ki; devletlü, re'fetlü, muhabbetlü dostumuz hazretleri, bundan akdem Der-i Devlet-i Aliyye'de ikâmet ile me'mûr olan rağbetlü Kavalier Ovrardo Fakner nâm elçimiz dâ'îleri tarafımıza i'âde ittirilmesi enseb görüldüğünden hâlâ silahdârımız rağbetlü, meveddetlü Cimis Porter nâm mu'temedimiz hüsn-i sulûk ve isti'dâdı ve harekât-ı sâdikânesi mücerrebimiz olmağla elçi-i sâbıkımızın yerine tarafımızdan elçilik hizmetiyle Der-saltanat-ı senniyede ikâmete ta'yîn ve irsâl olunmağla ber-vech-i ta'cîl savb-ı me'mûneye varup me'mûr olduğu elçilik hizmetinin rû'yet ve temşiyetine sarf-ı makdûr eylemek üzere mûmâileyhe te'kîd ile tenbîh eylemişizdir. Binâenaleyh himem-i aliyye-i dostanelerinden ilhâh ve iltimâs</p>	<p>Tanrının lütfuyla Büyük Britanya'nın, Fransa'nın ve İrlanda'nın kralı, Hıristiyan inancının koruyucusu, Brunswick ve Lunenburg dükü, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun baş haznedarı ve elektörü II. George'dan, yüce, şanlı ve muhteşem lort, vezir-i azama. Yüce, şanlı ve muhteşem lort; Güvenilir ve çok sevgili Şövalye Sir Everard Fawkener'imizi yüce kapıdaki elçilik görevinden çağırmayı uygun gördük. İşbu mektubumuz çok sevgili ve güvenilir beyefendi James Porter tarafından teslim edilecektir. Onun tedbirinden ve kabiliyetinden çok mutmain olarak kendisini o göreve atamaya karar verdik ve [ona,] buna göre mümkün mertebede acil bir şekilde yüce kapıya gitmesini ve orada elçimiz olarak kalmasını ve ikamet etmesini emrettik ve sizden de her zaman ona imparatorluk efendiniz ve size kibar ve kolay bir şekilde ulaşabilmesini sağlamanızı ve kendisinin hizmetimiz veya kraliyet efendinizin topraklarında ticaret yapan tüccar ve kullarımızın iyiliği için sunacağı her şeyin iyi şekilde dinlenmesini ve sizin her zaman kendisinin bizim adımıza sunacağı ve ileteceği her şeye inanmanızı ve tam bir itimat göstermenizi istiyoruz. Ve</p>
---	--

olunur ki mûmâileyh dâ'ileri ve rikâb-1 hümâyûn-1 pâdişâhiye rûmâl ile fahr-yâb ve huzûr-1 sadr-1 â'zamîleriyle mülâkâta ricâ-mend oldukça mesulüne müsâ'ade-i düstûrâneleri bî-dirîğ buyurup gerek tarafımıza mahsûs olan umûr ve gerek memâlik-i mahrûse-i pâdişâhîde ikâmet ve âmed-şüd iden tüccâr ve re'âyâmızın maslâhatına dâir kendü ismimiz ile i'lâm ve ifâde ideceği husûsların mûmâileyh dâ'ilerine i'timâd-1 küllî buyrulup İngiltere tüccârî tâifesi umûr-1 ticarete bu âna değin me'lûf oldukları emniyyet ve serbestiyyet bundan böyle haklarında bî-dirîğ ve rûtbe-i vâlâ-yı sadr-1 â'zamîleri ve nâm ü şân-1 adalet-unvân-1 asâfâneleri muktezâsınca sâye-i kerânümâyeleriyle herhâlde mühimmi buyurmaları vücûhla me'mul ve tâ'ife-yi tüccâr senîn-i vâfireden berü re'âya-yı tarafeynin menâfa'tına şâmil olan emr-i ticâretin temşiyeti yevmen fe-yevmen teksîr ve tezâyüdünde kesb-i isti'dâdları bâbında himem-i bî-dirigâneleri derkâr idüğü melhûzumuz olmakdan nâşî İzmir ve Halep ve sâirede mukîm olan tüccârımızın birinden ahar kimesne da'vâ ve nizâ'a şürû' eylediğinde mûmâileyh elçimiz dâ'ileri ve veyâhûd Âsitâne-i Sa'âdette ikâmet iden tüccârımızdan biri vekîl olub ol nizâ'ın ru'yetine me'mûr olduğı hâlde sâlifü'z-zikr (...) kendü maslahatını terk ile Âsitâne-i Sa'âdet'e ihzârı içün haber olunmamak ve ezcümle i'tâ olunan ahidnâme-i hümâyûnun

tüccarlarımızın, şimdiye kadar keyfini çıkardıkları ticaretlerindeki çeşitli haklar, serbestiyet ve imtiyazlar hususunda da devletin başbakanı ve imparatorluk efendinizin altında onun bütün önemli işlerinin ana yöneticisi ve direktörü olan sizin, onlara şu ana kadar keyfini çıkardıklarının devamı ve korunması için bütün iltimas ve adaleti sağlamanızı umuyor ve buna güveniyoruz ve yalnızca bütün endişelerinde korunmaları ve savunulmaları için değil, yıllardır bizim ve Büyük Efendi'nin topraklarının tebaasına büyük fayda ve avantaj getiren ticaretin arttırılması için de onları sizin kibarlığınıza ve himâyenize emanet ediyoruz. Ve bu amaç için de İzmir, Halep ve başka yerlerde bulunan tüccarlarımızın Yüce Kapı'daki herhangi bir şahsın şikâyeti üzerine görevlerinden çağırılmalarını istemiyoruz. Böyle bir durumda mezkûr elçimiz veya oradaki herhangi bir tüccar gelir ve onlar için hesap verir. Ve hepsinin ötesinde, her zamanda yapılan kapitülasyonların her noktasının zamanında ve katı bir şekilde gözetilmesini istiyoruz. Ve büyük efendi de aynı ihlâl edilmez yemini korumaya yemin ettiği için biz de kendi adımıza tebaamızın [kapitülasyonları] delmesine veya onlara aykırı bir hareket yapmasına izin vermeyeceğiz ve diğer her türlü durumda da bizim ve imparatorluk efendiniz arasında olan kadim dostluğun korunması, arttırılması

şurût ve kuyûdu nâtik olduğu üzere mer'î ve mu'teber tutulup tarafımızdan hilâf-ı vaz' u harekete zîr-i destimizde olanların ferd-i vâhidine cevâz virülmeyüp Devlet-i Aliyye ile beynimizde kadîmden beru cârî olan dostluk ve safvetin kemâl-i sıdk u hülûs ile hıfz ve sıyâneti bâbında sarf-ı makdûr olduğu vechle taraf-ı hümâyûn-ı şehriyârîden dahi mürâ'âta müsâ'ade-i mülükâneleri mebzûl buyrulacağı lâ-reyb ü işfâhdır. Ve ahâli-i İslâm'dan olup kendü irâde ve rızâlarıyla emti'a ve eşyâlarıyla İngilterelünün sefâinine râkib olanlar için tarafımızdan tekeffül olunmayup muhâtara vukû'unda tarafımıza haml olunmaksızın deryâ keyfiyetinde muhtemel olan kazâyâ râzı olmaları lâzime-i hâlden idiği muhît-i ilm-i âlîleri buyrulmağla mûmâlieyh elçimiz dâ'îleri hakkında nevâzşân-i aliyye-i mürüvvet-mu'tâdları bî-dirîğ buyrulup vaki' olan umûr u husûslarımızın ru'yet ve temşiyetini teshîli bâbında dostluğa şâyân olduğu vech üzere i'ânet mu'âvenete himem-i dostâneleri masrûf buyrulması mercû ve mültemesdir. Bâkî sıhhat ve âfiyet birle makâm-ı sadâret-ı uzmâlarında dâim ve berkarâr olmaları dergâh-hazret-i Hakk'dan mercû ve müsted'âdır. Milâd-ı Hazret-i İsbânın bin yedi yüz kırk altı senesinde mâh-ı Eylûl'ün otuzuncu gününde ya'ni târîh-i hicretin bin yüz elli dokuz senesi Şevvâlü'l-mükerremi guresinde krallığımızın yirminci senesinde Londra baş şehrimizde vâki'

ve geliştirilmesi için gücümüz dâhilinde ve uygun olan her şeyi yapmaktan geri kalmayacağız. Ve size bildiririz ki kendilerine göre bizim veya tebaamızın İngiliz gemilerine mallarını veya şahıslarını bindiren Türklerin şahıs ve malları için asla cevap vermeme kararımızı bildiriyoruz. Bu insanlar denizde olabilecek olan kazaların maceralarının riskini almışlardır. Ve size her durumda kibar ve dostane bir şekilde, aramızdaki kadim dostluk ve iyi iletişime layık bir şekilde kabul edilmesi ve muamele görmesi için elçimizi emanet ediyoruz. Ve biz de elçimizin şahsını iltimasınıza ve cömert kabulünüze havale ediyoruz. Yüce, şanlı ve muhteşem lort. Büyük, tek ve her şeye kâdir olan tanrı sizi kutsal himâyesinde tutsun.

Kensington'daki sarayımızda, Eylûl ayının otuzunda, Efendimizin bin yedi yüz kırk altıncı yaşında ve hükümdarlığımızın yirminci yılında verilmiştir

Kensiton nâm karârgâhımızda tahrîr
olunmuştur.